

﴿فِيهَا مِصْبَاحُ الْمِصْبَاحِ﴾ (سورة نور آية ۳۵)

«مصباح»

مرور سرعتی دروس دین و زندگی یازدهم

مرتضی محسنی کبیر

ویژه امتحان نهایی ۱۴۰۳

سایت: Mmohsenikabir.ir

تلگرام: @mmk110

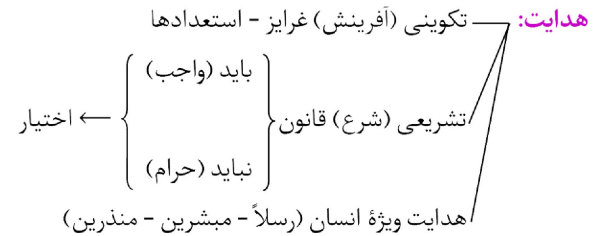
وبلاگ: @mmk110

توجه: «طبق نظر همه مراجع، اگر تولیدکننده یک اثر، تکثیر و کپی آن اثر را جایز نداند، تکثیر آن حرام است.

خرید و استفاده از آثار تکثیری نیز حرام است. (کتاب دین و زندگی دوازدهم درس ۸ ص ۱۰۱)

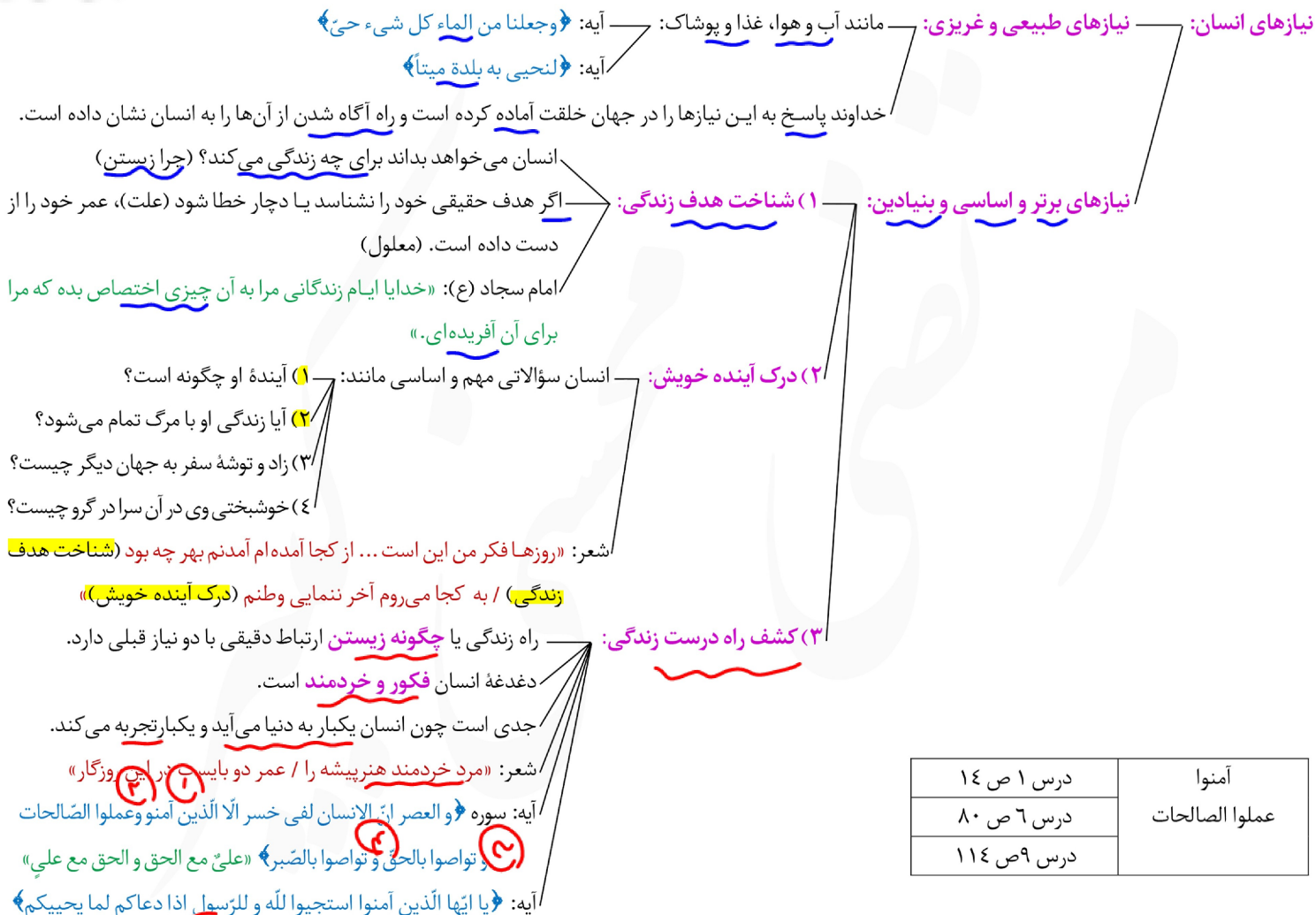
﴿ آب مایهٔ حیات و اساس زندگی در جهان است و انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی اش را برطرف می‌سازد و به طور کلی آب حیات بخش جهان مادی از جمله انسان است: ﴿و جعلنا من الماء کل شیء حی﴾
﴿لنجیی به بلدة میتا﴾

﴿ **ص ۶۶** **۱** **۲** حیات روح بشر و اکسیر حیات در اجابت و اطاعت از خدا و رسول است: ﴿یا ایها الذین آمنوا استجیبوا لله و للرسول اذا دعاکم لما یحییکم﴾
بخشیدن زندگی نیکو در **گرو اجابت و اطاعت از خدا و رسول است. (کشف راه درست زندگی)**

هدایت انسان: تکوینی / تشریعی

﴿ **احتیاج دائمی انسان** به داشتن برنامه‌ای که بتواند پاسخگوی نیازهای او باشد و سعادت بشر را **تضمین** کند سبب (علت) شده است که در طول تاریخ همواره شاهد ارائهٔ برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم.

درس ۱ ص ۱۴	آمنوا عملوا الصالحات
درس ۶ ص ۸۰	
درس ۹ ص ۱۱۴	

دو ویژگی پاسخ مناسب: (۱) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است، در حالی که عمر محدود برای چنین تجربه‌ای کافی نیست. ❌

(۲) همه جانبه باشد: به طوری که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند.

دو ویژگی پاسخ دهنده: (۱) آگاهی کامل از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و فردی و اجتماعی داشته باشد. (۲) دانستن سرنوشت پس از مرگ و عاقبتی در انتظار انسان‌هاست.

خدا

واجبات و محرمات

خداوند هر مخلوقی را متناسب با ویژگی‌هایی که در وجودش قرار داده است هدایت می‌کند. هدایت انسان بر اساس دو ویژگی تفکر و اختیار است. انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند و با کسب معرفت و تشخیص باید و نبایدها راه صحیح زندگی را می‌یابد و به پیش می‌رود. شیوه هدایت انسان:

حدیث امام کاظم (ع) به شاگردش هشام بن حکم: (۱) خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد جز برای آنکه بندگان در پیام الهی تعقل کنند.

(۲) کسانی این پیام را بهتر (احسن) می‌پذیرند که از معرفت برتری (افضل) برخوردار باشند.

(۳) آنان که در تعقل و تفکر برترند (افضل) نسبت به فرمان‌های الهی داناترند (اعلم).

(۴) و آن کس که عیبش کامل‌تر (اکمل) است، رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر (اعلی - ارفع) است.

عقل و وحی در کنار هم می‌تواند پاسخگوی سؤال‌های اساسی انسان باشد.

انسان می‌تواند با دارا بودن اختیار هدایت الهی را برگزیند و یا راه‌های دیگر را انتخاب کند.

اما اگر برنامه دیگری غیر از برنامه خداوند (اسلام) نمی‌تواند پاسخ درستی به آن نیازها بدهد، انسان زیان خواهد کرد و با دست خالی به دیار آخرت خواهد رفت ﴿و هو فی الآخرة من الخاسرین﴾ (ص ۳۱ یازدهم)

اتمام حجت الهی بر بندگان با ارسال رسولان برای اینکه بهانه و دستاویزی نباشد.

آیه: ﴿رسلاً مبشّرین و منذرین لئلا یکون للناس علی الله حجة بعد الرّسل﴾

مسدود بودن راه بهانه‌گیری از انسان دور افتاده از هدایت

ایستگاه آزمون:

- ۱- آیات و احادیث: الف) با توجه به سوره عصر چه کسانی دچار خسران و زیان نمی شوند؟
ب) منظور از واژه «حجّة» در آیه شریفه «رسلاً مبشّرين و منذرین لئلا يكون للناس على الله حجة بعد الرّسل...» چیست؟
- ۲- صحیح / غلط: الف) سؤال «چگونه زیستن» مربوط به نیاز «شناخت هدف زندگی» است.
ب) پاسخ به نیازها باید همه جانبه باشد به طوری که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد.
ج) مصرع «به کجا می روی آخر نمایی وطنم» مؤید نیاز برتر «کشف راه درست زندگی» است.
- ۳- جای خالی: الف) سؤال «زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟» به نیاز اشاره دارد.
ب) هدایت الهی از مسیر دو ویژگی و می گذرد.
- ۴- چند گزینه ای: پاسخ به سوالات باید کاملاً درست و قابل اعتماد باشد زیرا
۱- ابعاد جسمی و روحی و فردی و اجتماعی پیوند و ارتباط کاملی با هم دارند.
۲- هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است.
- ۵- اصطلاحات: نیازهای برتر:
۶- پاسخ کوتاه: الف) با کنار هم قرار گرفتن چه چیزهایی می توان به پاسخ سؤال های اساسی دست یافت؟
ب) جدی شدن دغدغه چگونه زیستن چه زمانی خود را نشان می دهد؟
- ۷- سؤال تشریحی: با توجه به ویژگی های سؤال های اساسی کسی که می تواند به نیازها پاسخ دهد که دارای کدام ویژگی هاست؟

پاسخ:

- ۱- الف) چهار گروه: ۱- مؤمنان (آمنوا) ۲- صالحان (عملوا الصالحات) ۳- سفارش کننده به حق (تواصوا بالحق) و ۴- سفارش کنندگان به صبر (تواصوا بالصبر)
ب) حجت به معنای اتمام حجت است که خداوند با فرستادن پیامبران، دیگر بهانه و دستاویزی برای انسان قرار نمی دهد و حجت را بر آنان تمام می کند.
- ۲- الف) غلط (مربوط به کشف راه درست زندگی است.) ب) صحیح ج) غلط (مربوط به درک آینده خویش است.)
- ۳- الف) درک آینده خویش ب) تعقل (تفکر) - اختیار (انتخاب)
- ۴- گزینه ۲
- ۵- نیازهای برتر، برآمده از سرمایه های ویژه ای است که خداوند به او عطا کرده است که پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می کند مانند: ۱- شناخت هدف زندگی ۲- درک آینده خویش ۳- کشف راه درست زندگی
- ۶- الف) عقل و وحی ب) وقتی بفهمد که فقط یکبار زندگی را تجربه می کند.
- ۷- ۱- آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد ۲- همچنین بداند که پس از مرگ، چه سرنوشتی دارند و دقیقاً چه عاقبتی در انتظار آن هاست.

درس ۲ یازدهم: تداوم هدایت پیامبران اولوالعزم مرتضیٰ محسنی کبیر

خداوند با **لطف و رحمت** خود، ما انسان‌ها را تنها نگذاشت و هدایت ما را بر عهده گرفت ← راه مستقیم خوش‌ختی را در اختیار ما گذاشت.

خداوند از دین همان را برایتان بیان کرد که **نوح** را بدان سفارش نمود و آنچه را ما به **نوحی** کردیم و به **ابراهیم و موسی و عیسی** توصیه نمودیم، این بود که دین را به پا دارید و در آن تفرقه نکنید.»

قطعاً دین نزد خدا، اسلام است و اهل کتاب (یهودیان و مسیحیان) در آن (دین خدا) **راه مخالفت نیمودند** مگر پس از آن که به **حقانیت آن آگاه شدند** و آن هم به دلیل **رشک و حسد** بود که میان آنان وجود داشت.

[این دین] آیین پدرتان **ابراهیم** است و او شما را از پیش **مسلمان** نامید.

ابراهیم نه **یهودی** بود و نه **مسیحی**؛ بلکه **یکتاپرست** (حق‌گرا) و **مسلمان** بود.

دین: معنا: راه و روش واحد برگزیده الهی برای زندگی انسان‌ها

خریف

منشا دین واحد: ویژگی فطری مشترک انسان‌ها:

- ✓ عقل و اختیار
- ✓ دوست داشتن فضایل و بیزاری از باطل
- میل به کمالات نامحدود
- میل به جاودانگی

محتوای دین واحد: **در حیطة ایمان:**

اصول دین

توحید: ایمان به خدای یگانه

نبوت: ایمان به فرستادگان الهی

معاد: ایمان به سرای آخرت

عدل: ایمان به **عادلان** بودن هستی

در حیطة عمل: انجام واجبات و ترک محرمات الهی

کسب فضایل اخلاقی و دوری رذایل اخلاقی

بنای جامعه دینی **عدالت** محور

✓ محتوای اصلی دعوت پیامبران یکسان بوده، اما در برخی از احکام فرعی متفاوت بوده‌اند؛ مانند نماز که در شکل و تعداد آن تفاوت‌هایی بوده است.

درس ۲ یازدهم: تداوم هدایت

مرثی محسنی کبیر

علل فرستادن پیامبران متعدد: (۱) استمرار و پیوستگی در دعوت: لازمه ماندگاری یک پیام تبلیغ دائمی و مستمر آن است. تداوم دعوت پیامبران سبب شد تا تعالیم الهی جزء سبک زندگی و آداب و فرهنگ مردم شود. (تجدید نبوت‌ها) (ارت)

(۲) رشد تدریجی سطح فکر مردم: (۱) بیان اصول ثابت دین الهی در خور فهم و اندیشه انسان‌های دوران خود «قدر عقولهم»

(۳) تحریف تعلیمات پیامبر پیشین: علت: ابتدایی بودن سطح فرهنگ و زندگی اجتماعی و عدم توسعه کتابت معلول: تعلیمات انبیاء به تدریج فراموش و یا به گونه‌ای تغییر می‌یافت که با اصل آن متفاوت بود لذا ابلاغ مجدد لازم بود.

(۱) آمادگی جامعه بشری برای دریافت برنامه کامل زندگی: آمادگی فکری ← دریافت کامل‌ترین برنامه‌ها و پاسخ به نیازهای فردی و اجتماعی آغاز نهضت علمی و فرهنگی بزرگ در ایران، عراق، مصر و شام - ظهور دانشمندان و عالمان فراوان

(۲) حفظ قرآن کریم از تحریف: { با تلاش مسلمانان (۱) در پرتو عنایت الهی (۲) اهتمام پیامبر در جمع آوری (۳) } این کتاب دچار تحریف نشد و نیاز به تصحیح (اصلاح) ندارد و جاودانه است. (اعجاز محتوایی، انسجام درونی ... درس ۳) ۴۱

عوامل ختم نبوت: (حاپو)

(۳) وجود امام معصوم پس از پیامبر اکرم (ص): تعیین امام از طرف خدا و همه مسئولیت‌ها را دارد به جز دریافت و ابلاغ وحی

(۴) پویایی و روزآمد بودن دین اسلام: الف) توجه به نیازهای متغیر، در عین توجه به نیازهای ثابت: ۲ دسته نیاز: نیازهای ثابت (مانند دادوستد - امنیت) نیازهای متغیر: از درون همین نیازهای ثابت بوجود می‌آید

توجه به نیازهای جدید به وجود آمده قوانین مورد نیاز جامعه را استخراج کنند و در اختیار مردم قرار دهند. معارف اسلامی به گونه‌ای است که متخصصان دین (فقها) می‌توانند از درون آن با

در اسلام دسته‌ای از قواعد و قوانین وجود دارد که به مقررات اسلامی خاصیت انطباق و تحرک (تطبيق و پویایی) داده است.

ب) وجود قوانین تنظیم‌کننده: * حدیث نبوی: «لا ضرر ولا ضرار فی الاسلام» این سخن به صورت یک قاعده در آمده و بسیاری از مقررات اسلامی را کنترل می‌کند (مانند روزه ماه رمضان که بر هر مکلفی واجب است مگر اینکه ضرر داشته باشد)

* شعر: «یکی خط است ز اول تا به آخر بر او نطق جهان گشته مسافر...» درباره ختم نبوت است. * ارتباط معنایی شعر با حدیث منزلت (ص ۶۸ یازدهم)

آب تنبیه

آمدن پیامبر جدید و آوردن (اثبان) کتاب جدید **نشانگر** این است که بخشی از تعلیمات پیامبر قبلی، اکنون نمی تواند پاسخ گوی نیازهای مردم باشد. ❌

هر پیامبری که می آمد به آمدن پیامبر بعدی بشارت می داد و بر پیروی از او تأکید می کرد. بنابراین وجود دو یا چند دین در یک زمان، **نشانگر** این است که پیروان پیامبر قبلی به آخرین پیامبر ایمان نیاورده اند که این کار **به معنای سرپیچی از فرمان خدا و عدم پیروی از دستورات پیامبران گذشته است.** ❌

آیه: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا (علت) فَلَنْ يَقْبَلَهُ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ (معلول)﴾

پیامبران مانند **معلمان پایه های مختلف مدرسه اند** و مطالب را تکمیل می کنند نه **مثل فروشندگان کالا** که فقط کالای خود را تبلیغ می کنند و به سوی خدا دعوت کند نه خود. آنان هر یک برنامه و هدف مشخص را دنبال و همه یکدیگر را تأیید کرده اند.

بنابراین، اگر کسی به آخرین پیامبر الهی ایمان بیاورد در واقع به تمام پیامبران سابق نیز ایمان آورده است. ❌

وظیفه پیروان پیامبران گذشته

ص ۱۱/۳۱ ﴿... وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾	الخاصرين
ص ۱۱/۱۴ ﴿أَنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خَسْرٍ﴾	خسر

خسران و زیان

ایستگاه آزمون:

- ۱- آیات و احادیث: الف) براساس آیه شریفه «و من یتغ غیر الاسلام دیناً فلن یقبل منه ...» چه عاقبتی برای کسی که دینی غیر از اسلام اختیار کند، ذکر شده است؟ (ب) حدیث نبوی: «لا ضرر و لا ضرار فی الاسلام» مؤید کدام یک از عوامل ختم نبوت است؟
- ۲- صحیح / غلط: الف) وقتی از فطرت انسان سخن می‌گوییم، منظور آفرینش خاص انسان و ویژگی‌هایی است که خداوند در اصل آفرینش وی قرار داده است. (ب) آمدن پیامبر جدید و آوردن کتاب جدید نشانگر این است که پیروان پیامبر قبلی به آخرین پیامبر ایمان نیاورده‌اند.
- ۳- جای خالی: الف) قوانین تنظیم‌کننده همانند احکام و مقررات را تحت نظر قرار می‌دهند و کنترل می‌کنند. (ب) در برنامه اسلام از انسان خواسته شده با اندیشه در خود و جهان هستی به دست یابد.
- ۴- پاسخ کوتاه: الف) آغاز نهضت علمی و فرهنگی بزرگ و ظهور عالمان فراوان مؤید کدام یک از عوامل ختم نبوت است؟ (ب) چه عواملی سبب فراموشی تدریجی و تغییر تعلیمات انبیا گردید؟
- ۵- چند گزینه‌ای: براساس کدام یک از علل تجدید نبوت‌ها بود که پیامبران بعدی می‌آمدند و تعلیمات اصیل و صحیح را بار دیگر برای مردم بیان کنند؟
- ۱- استمرار و پیوستگی در دعوت
- ۲- تحریف تعلیمات پیامبر پیشین
- ۳- رشد تدریجی سطح فکر مردم
- ۴- کشف ارتباط:

یک مورد اضافی

الف) حفظ قرآن کریم از تحریف	←	۱- از علل ختم نبوت
ب) توجه به نیازهای متغیر در عین توجه به نیازهای ثابت	←	۲- پویایی و روزآمد بودن دین اسلام
ج) لازمه ماندگاری یک پیام	←	۳- استمرار و پیوستگی دعوت
		۴- از علل تجدید نبوت

۷- سؤال تشریحی: وجود امام معصوم پس از پیامبر اکرم (ص) از دلایل ختم نبوت را توضیح دهید.

پاسخ:

- ۱- الف) هرگز از او پذیرفته نخواهد شد و در آخرت از زیانکاران خواهد بود.
- ب) پویایی و روزآمد بودن دین اسلام (وجود قوانین تنظیم‌کننده)
- ۲- الف) صحیح ب) غلط (نشانگر این است که بخشی از تعلیمات پیامبر قبلی، اکنون نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای مردم باشد.)
- ۳- الف) بازرسان عالی ب) ایمان قلبی
- ۴- الف) آمادگی جامعه بشری برای دریافت برنامه کامل زندگی ب) ابتدایی بودن سطح فرهنگ در زندگی اجتماعی و عدم توسعه کتابت
- ۵- گزینه ۲
- ۶- الف ← ۱ ب ← ۲ ج ← ۳
- ۷- تعیین امام معصوم از طرف خداوند سبب شد که مسئولیت‌های پیامبر، به جز دریافت وحی ادامه یابد و جامعه کمبودی از جهت رهبری و هدایت نداشته باشد.

درس ۳ یازدهم: معجزه جاویدان

شعر: «ستاره‌ای بدرخشید و ماه مجلس شد / دل رمیده ما را انیس و مونس شد»

نگار من که به مکتب نرفت و خط ننوشت / به غمزه مسئله آموز صد مدرس شد» ← «و ما کنت تتلو» (امی بودن پیامبر = درس ناخوانده بودن)

تعریف: کارهای خارق العاده‌ای که پیامبران انجام می‌دادند که هیچ‌کس بدون تأیید و اذن خداوند قادر به انجام آن‌ها نبود.

معجزه: کاربرد: برای اینکه مردم دریابند که پیامبر با خداوند ارتباط دارد و از طرف او مأمور شده است.

اصطلاح قرآنی: آیت به معنای نشانه و علامت نبوت

معنای لغوی: اندیشمندان اسلامی معجزه می‌نامند، زیرا عجز و ناتوانی سایر افراد را آشکار می‌کند.

دو ویژگی معجزه آخرین پیامبر الهی: (۱) مردم زمان خودش به معجزات بودن آن اعتراف کنند و آن را فوق توان بشری بدانند.

(۲) آیندگان هم معجزه بودن آن را تأیید کنند.

مبارزه طلبی قرآن (تحدی): مراتب (تحدی): (۱) دعوت قرآن به آوردن کتابی مانند قرآن «ان یأتوا بمثل هذا القرآن لا یأتون بمثلہ»

آیه نذار

(۲) دعوت به آوردن ده سوره

(۳) دعوت به آوردن یک سوره (اثبات نهایت عجز و ناتوانی) «ام یقولون افتراه قل فأتوا بسورة مثله»

«آسان‌ترین راه برای غیر الهی نشان دادن اسلام و قرآن کریم آوردن سوره‌ای مشابه به یکی از سوره‌های این کتاب الهی است.» «فأتوا بسورة مثله»

پیش‌گویی قرآن در ناتوانی آوردن مثل قرآن «ولئن اجتمعت الانس و الجن علی ان یأتوا بمثل هذا القرآن لا یأتون بمثلہ ولو کان بعضهم لبعض ظهیرا»

متن‌های ارائه شده قابل پذیرش افراد متخصص نبوده.

تحدی	فأتوا بسورة مثله	نهایت عجز	ص ۳۷	آوردن یک سوره
لا یأتون بمثلہ	هیچ‌گاه یا هیچ‌کس		ص ۳۸	آوردن مثل قرآن

بیان معارف ژرف و عمیق، زیباترین و مناسب‌ترین کلمات و عبارات برای رساندن معنای مورد نظر برای دل‌های آماده

هر کس با زبان عربی آشنا باشد به محض خواندن، درمی‌یابد که آیات آن با سایر سخن‌ها کاملاً فرق می‌کند.

ساختار زیبا و آهنگ موزون و دلنشین کلمه‌ها و جمله‌ها - شیرینی بیان - رسایی تعبیرات با وجود اختصار (ایجاز)

منع سران مشرکان از شنیدن (استماع) قرآن - نفوذ خارق العاده این کتاب در افکار و قلوب و نفوس - تحت تأثیر قرار دادن مردم به خصوص ادیبان و دانشمندان

برخلاف آثار و نوشته‌های اولیه دانشمندان متفکران، نیاز به تجدید نظر و اصلاح ندارد. نزول بیش از شش هزار آیه در طول بیست و سه سال بدون تعارض و ناسازگاری همچون

اعضای یک بدن: ۲۳
 آیه: ﴿افلا يتدبرون القرآن لو كان من عند غير الله لوجدوا فيه اختلافاً كثيراً﴾
 علت معلول

انسجام درونی در عین نزول تدریجی: ✗

۶۴۳۶

فرهنگ مردم حجاز آمیزه‌ای از عقاید نادرست و آداب رسوم خرافی و شرک‌آلود بوده و قرآن از این فرهنگ تأثیر نپذیرفت.

تأثیرناپذیری از عقاید دوران جاهلیت:

اعجاز محتوایی (معنایی):
 (اتحاد)

قرآن به شدت با آداب جاهلی و رسوم خرافی مبارزه کرد و از موضوعاتی همچون عدالت‌خواهی، علم‌دوستی، حقوق برابر انسان‌ها سخن گفت.

عدالت‌خواهی ﴿بالقسط﴾ - تفکر ﴿افلا يتدبرون القرآن...﴾
 حقوق برابر انسان ﴿من انفسکم ازواجاً﴾
 ۱۲۹

۱۱

امور معنوی و آخرت و رابطه انسان با خدا
 زندگی مادی و دنیوی انسان و مسئولیت اجتماعی

درباره همه مسائل مهم و حیاتی:

جامعیت و همه جانبه بودن:

«امام باقر (ع) می‌فرماید: «خداوند آنچه را که امت تا روز قیامت به آن احتیاج دارد در کتابش آورده است.»
 * منظور از آنچه مورد نیاز است، نیازهای مربوط به برنامه زندگی و هدایت انسان‌هاست یعنی همان نیازهایی که پیامبران به خاطر آنها فرستاده شده‌اند.

گویی آن است که قرآن کریم، بسیار فراتر از علم آن روز جامعه سخن گفته است.
 ذکر نکات علمی بی سابقه:

- ۱- حرکت زمین (قرن ۱۸): تشبیه زمین به «ذلول» به خوبی به حرکت هموار و همراه با آرامش زمین اشاره دارد.
 - ۲- انبساط جهان (قرن ۲۰): ﴿و السماء بنیناها باید و انا لموسعون﴾
- آب مایه حیات ﴿و جعلنا من الماء کل شیء حی﴾ (قبل درس ۱ یازدهم)

✗

امی بودن پیامبر = درس ناخوانده بودن: آیه: ﴿وَمَا كُنْتُمْ تَتْلُوا﴾ (استمرار خواندن) من قبله من کتاب و لا تخطه (استمرار نوشتن) بی‌مبنا اگر اذالارتاب المبطلون (اهل باطل = کجروان) ❌

ارتباط با شعر: «نگار من که به مکتب نرفت و خط نوشت ...»

فلا یندیرون الفواد

اندیشه و تحقیق: تأکید قرآن به تعقل و تفکر و علم‌دوستی و نکوهش جهل، غفلت و تعقل نکردن ← اعجاز محتوایی؛ تأثیرناپذیری از عقاید جاهلیت

تکرار کلمات در قرآن

۷۷۰ بار علم

۱۸۵ بار گوش دادن و توجه کردن

۴۹ بار عقل

۱۸ بار از تفکر کردن

۱۳۲ بار از تبیین و دلیل

آیات متعددی در نکوهش جهل، غفلت و تعقل نکردن وجود دارد.

برابری منزلت زن و مرد: «هرکس، از مرد و زن، عمل صالح انجام دهد و اهل ایمان باشد (علت)، خداوند به او حیات پاکیزه می‌بخشد (معلول)» و

عمل هیچ مرد و زنی را ضایع نمی‌کند. ← اعجاز محتوایی؛ تأثیرناپذیری از عقاید جاهلیت.

قرآن کریم برای زن حقوق خانوادگی و اجتماعی قائل شد، در مالکیت به او استقلال بخشیده و درآمد کارش را از آن خودش می‌دانست ...

ایستگاه آزمون:

- ۱- آیات و احادیث: الف) آیه شریفه «افلا یتدبرون القرآن و لو کان من عند غیر الله لوجدوا فیهِ اختلافاً کثیراً» درباره کدام جنبه اعجاز قرآن کریم است؟
 ب) اگر بگوییم: «خداوند تاکید می کند هیچ گاه، هیچ کس نمی تواند در تحدی قرآن پیروز شود و همانند قرآن را بیاورد.» کدام عبارت قرآنی با آن هم سویی دارد؟
 ۱- «و لو کان بعضهم لبعض ظهیراً»
 ۲- صحیح / غلط: الف) قرآن کریم، کارهای خارق العاده پیامبران را معجزه می نامد زیرا عجز و ناتوانی سایر افراد در این امور آشکار می شود.
 ب) مطرح کردن موضوع هایی همچون، عدالت خواهی، علم دوستی و ... مؤید تأثیرناپذیری از عقاید دوران جاهلیت است.
 ۳- جای خالی: الف) آیه «ما کنت تتلو من قبله من کتاب و لا تخطه بيمينک» اشاره به پیامبر (ص) دارد.
 ب) عبارت قرآنی «و انا لموسعون» مؤید از اعجاز محتوایی قرآن یعنی ذکر نکات علمی بی سابقه است.
 ۴- چند گزینه ای: ترجمه قرآنی «و عمل هیچ مرد و زنی را ضایع نمی کند» اشاره به کدام اعجاز محتوایی قرآن دارد؟
 ۱- انسجام درونی در عین نزول تدریجی
 ۲- جامعیت و همه جانبه بودن
 ۳- تأثیرناپذیری از عقاید دوران جاهلیت
 ۵- کشف ارتباط:

الف) متفاوت بودن کلام قرآن	۱- «لا یأتون بمثلہ»
ب) ذلول	۲- اعجاز لفظی قرآن
ج) نهایت عجز	۳- «فأتوا بسورة مثله»
	۴- حرکت زمین

- ۶- پاسخ کوتاه: الف) منع سران مشرکان از شنیدن قرآن توسط مردم نشانگر کدام جنبه اعجاز قرآن است؟
 ب) کدام جنبه اعجاز قرآن حتی برای کسانی که زبان قرآن را نمی دانند و فقط از ترجمه ها استفاده می کنند قابل فهم و درک است؟

پاسخ:

- ۱- الف) انسجام درونی در عین نزول تدریجی (ب) گزینه ۱
- ۲- الف) غلط (دانشمندان کارهای خارق العاده پیامبران را معجزه می نامند نه قرآن) (ب) صحیح
- ۳- الف) امی بودن پیامبر (ص) (ب) انبساط جهان
- ۴- گزینه ۳
- ۵- الف ← ۲ ب ← ۴ ج ← ۳
- ۶- الف) اعجاز لفظی (ب) اعجاز محتوایی

قلمروهای رسالت

دو تو

(۱) دریافت ابلاغ وحی (أدع - بلغ - قل):

دریافت و رساندن بدون دزدی کم یا زیاد
کاتبان و حافظان وحی که برترین آنها امام علی (ع) بود.
روایت عبدالله بن مسعود: ما ده آیه از قرآن را از پیامبر فراموش گرفتیم ...

(۲) تعلیم و تبیین تعالیم قرآن (مرجعیت دینی):

دستیابی به معارف بلند قرآن و فهم جزئیات احکام و شیوه عمل کردن به آنها
گفتار و رفتار پیامبر **اولین و معتبرترین** مرجع علمی برای فهم عمیق آیات الهی
اولین و بزرگترین معلم قرآن: پیامبر اکرم (ص)

مسئولیت های مهم پیامبر:
(قلمروهای رسالت)
(دو تو)

(۳) اجرای قوانین الهی یا تشکیل حکومت اسلامی:

ولایت به معنای سرپرستی و رهبری و تشکیل حکومت در مدینه به کمک
مهاجرین و انصار
روایت امام باقر (ع): «اسلام بر پنج پایه استوار است: «بنی الاسلام علی خمس علی الصلوة والزکاة و الصوم و الحج و الولاية و لم یناد بشيء کما نودى بالولاية (روح زن)»
که مهم ترین آن ولایت است.»

(ولایت ظاهری)

(۴) ولایت معنوی (برترین قلمرو رسالت)

روح زن

درس ۴ یازدهم: مسئولیت های پیامبر (ص)

مرثعی محسنی کبیر

الف) ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام: اسلام دینی اجتماعی است و حتی برخی احکام فردی همچون عبادت را نیز جنبه

اجتماعی داده (مانند نماز جماعت). (فاعل)

یکی از اهداف ارسال پیامبران آن بود که مردم جامعه ای بر پایه عدل بنا کنند.

آیه: ﴿لقد ارسلنا رسلنا بالبینات و انزلنا معهم الكتاب و المیزان ليقوم الناس بالقسط﴾

سخن امام خمینی (ره): «مذهب اسلام هم زمان با اینکه به انسان می گوید که خدا

را عبادت و چگونه عبادت کن به او می گوید چگونه زندگی کن ...»

ضرورت (دلایل)

تشکیل حکومت اسلامی:

ب) ضرورت پذیرش

ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت: ولی و سرپرست حقیقی انسان ها خداست و فرمانبرداری و اطاعت از دستوره های او و کسانی که خودش

تعیین کرد، **ضروری و واجب** است.

کسانی که به مردم فرمان می دهند و قانون گذاری می کنند در حالی که فرمانشان نشأت گرفته از فرمان

الهی نیست، **طاغوت** نامیده می شوند.

آیه: ﴿الم تر الی الذین یزعمون انهم آمنوا بما انزل الیک و ما انزل من قبلک یریدون ان یتحاکموا الی

الطاغوت و قد امروا ان یکفروا به یرید الشیطان ان یضلم ضلالاً بعیداً﴾ (آیه ۶۰ سوره نساء)

* آیه قبل از این آیه، آیه اطاعت است. ﴿آیه ۵۹ سوره نساء ← یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله...﴾ (ص ۶۶)

سخن امام خمینی (ره): «به این دلیل که هر نظام غیراسلامی نظامی شرک آمیز است چون حاکمش

طاغوت است ما موظفیم آثار شرک را از جامعه مسلمانان و از حیات آنان دور کنیم و از بین ببریم.»

تعریف طاغوت

ایمان بنداری

مرتبه ای بالاتر و برتر از ولایت ظاهری است که با انجام وظایف عبودیت و بندگی در مسیر قرب الهی، مشاهده عالم غیب و ماورای طبیعت

تصرف در عالم خلقت به اذن الهی، شفا بخشی بیماران، هدایت دل های آماده.

میزان بهره مندی انسان از این هدایت به درجه ایمان و عمل ایمان بستگی دارد.

نمونه کامل این هدایت در رفتار رسول خدا با حضرت علی (ع)، و گشودن هزار باب از علم به روی ایشان

ولایت معنوی:

عصمت پیامبر اکرم (ص):

محفوظ بودن از گناه (انجام واجبات و ترک محرمات) لازمه پیامبری است زیرا بدون عصمت، اعتماد مردم به پیامبران از بین می‌رفت:

الف) در دریافت و ابلاغ وحی: ۱- دین الهی به درستی به مردم نمی‌رسد. ۲- امکان هدایت مردم سلب می‌شود. (ده)

ب) در تعلیم و تبیین دین و وحی الهی (مرجعیت دینی): ۱- امکان انحراف در تعالیم الهی پیدا می‌شود. ۲- اعتماد مردم به دین از دست می‌رود. (۱۱)

ج) در اجرای احکام الهی (ولایت ظاهری): ۱- امکان دارد کارهای مخالف دستورهای الهی انجام دهد. ۲- مردم سر مشق (الگو) بگیرند.

۳- دچار گمراهی شوند. (مگس)

تشخیص عصمت با خداوند است: ﴿اللّٰهُ اَعْلَمُ بِحَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ﴾

آنان حقیقت گناه را مشاهده می‌کنند و می‌دانند با انجام گناه از چشم خدا می‌افتند و از لطف و رحمت الهی دور می‌شوند.

از گناه ← ایمان و تقوا و دیدن حقیقت گناه (عامل درونی) معلول

از اشتباه ← بینش عمیق (عامل بیرونی) ← ﴿پَرِيدَ اللّٰهِ لِيَذْهَبَ...﴾ (آیه تطهیر) (ص ۷۰) معلول

قدرشناسی از پیامبر اکرم (ص): حفظ اتحاد و همدلی در برابر نقشه‌های دشمنان که میان مسلمانان که اختلافات را بزرگ جلوه می‌دهند و یکی از نتایج زبان‌بار این اختلافها، تجزیه کشورهای بزرگ اسلامی به کشورهای کوچک در سده اخیر.

برنامه‌ای برای وحدت مسلمانان:

۱- خودداری از اهانت و توهین به سایر مسلمانان و اعتلای اعتقاد خود با دانش و استدلال و سخن گفتن براساس آن

۲- دفاع درست از مظلومان جهان، سخن پیامبر (ص): «هر کس فریاد داد خواهی مظلومی ... مسلمان نیست.» (۷۶)

۳- شناخت دشمنان دوست نما و عدم فریب از آنان.

ایستگاه آزمون:

۱- آیات و احادیث: الف) آیه شریفه «لقد ارسلنا رسلنا بالبینات و انزلنا معهم الكتاب و المیزان ليقوم الناس بالقسط» به کدام یک از دلایل ضرورت تشکیل حکومت اسلامی اشاره دارد؟

ب) در بیان قرآن کریم شیطان برای کسانی که می‌خواهند داورى نزد طاغوت بپزند چه نقشه‌ای دارد؟

۱- «ان یكفروا»

۲- «ان یضلهم ضلالاً بعيداً»

۲- صحیح / غلط: الف) اولین و معتبرترین مرجع علمی برای فهم عمیق آیات الهی گفتار و رفتار پیامبر (ص) محسوب می‌شود.

ب) ولایت ظاهری مرتبه‌ای برتر و بالاتر از ولایت معنوی شمرده می‌شود.

۳- جای خالی: الف) هر قدر درجه ایمان و عمل انسان‌ها بالاتر باشد استعداد و لیاقت دریافت را بیشتر کسب می‌کند.

ب) در کلام امام باقر (ع) اسلام بر پایه استوار است که مهم‌ترین آن است.

۴- چند گزینه‌ای: الف) این کلام امام خمینی (ره) که: «هیچ حرکتی و عملی از فرد و جامعه نیست مگر این مذهب اسلام برای آن حکمی مقرر داشته است.» مؤید کدام دلیل از دلایل ضرورت

تشکیل حکومت اسلامی است؟

۲- ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت

۱- ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام

ب) میزان بهره‌مندی انسان‌ها از هدایت معنوی به چه چیزی بستگی دارد؟

۱- درجه علم و عصمت

۲- درجه ایمان و عمل

۵- اصطلاحات: طاغوت:

۶- پاسخ کوتاه: الف) اگر دین الهی بر دستی به مردم نرسد عدم عصمت در کدام مسئولیت است؟

ب) برای دور شدن از اهانت و توهین به مقدسات سایر مسلمانان چه امری لازم است؟

پاسخ:

۱- الف) ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام (ب) گزینه ۲

۲- الف) صحیح (ب) غلط (ولایت معنوی مرتبه‌ای برتر و بالاتر از ولایت ظاهری شمرده می‌شود).

۳- الف) هدایت‌های معنوی (ب) پنج - ولایت

۴- الف) گزینه ۱ (ب) گزینه ۲

۵- طاغوت: کسانی که به مردم فرمان می‌دهند و قانون‌گذاری می‌کنند، درحالی که فرمان و قانونشان نشأت گرفته از فرمان الهی نیست طاغوت نامیده می‌شود.

۶- الف) دریافت و ابلاغ وحی

ب) اعتقادات خود را با دانش و استدلال، ارتقا ببخشیم.

درس ۵ یادوم: امامت، تداوم رسالت

مرتضی محسنی کبیر

(۱) دریافت و ابلاغ وحی: با ختم نبوت پایان می پذیرد و کتاب قرآن آخرین کتاب آسمانی است و نیازی به آوردن (اتبان) کتاب جدید نیست.

- سه مسئولیت پیامبر (ص):
- (۲) مرجعیت دینی
 - (۳) ولایت ظاهری
- سه فرضیه:
- ۱- سکوت قرآن و پیامبر (غلط): نشانه بی توجهی و بی تفاوتی و نقص اسلام است. «لعلک باخع...» (ص ۷۷)
 - ۲- هر دو مسئولیت پایان یافته اند (غلط): تمام شدنی نیستند بلکه نیاز به آن دو افزایش یافته است.
 - ۳- تعیین جانشین (صحیح): منطقی و قابل قبول است.

تعیین امام: امام باید معصوم باشد و تشخیص آن با خداوند است و همان طور که پیامبر (ص) از طرف خدا معرفی و معین می شود فرد شایسته امامت هم از طرف خداست.

نبوت و امامت منتهی
الهی است

آیات و روایات مربوط به امامت:

و انذر عشیرتک الاقربین: خویشان نزدیکت را انذار کن.

- (۱) آیه انذار:
- حدود سه سال پس از بعثت - دعوت خویشاوندان - چهل نفر از بزرگان بنی هاشم - درباره اسلام با آنان سخن گفت.
 - در برابر درخواست پیامبر (ص) همه سکوت کردند، امام علی (ع) فرمود: «من یار و یاور تو خواهم بود.» (امام علی علی (ع) نوجوانی ۱۳ ساله بود) (ص ۷۹)
 - این درخواست پیامبر سه بار مطرح شد و هر بار در سکوت دیگران امام علی (ع) قاطعانه اعلام آمادگی کرد.
 - پیامبر (ص) دست آن حضرت را در دست گرفت و بیعت ایشان را پذیرفت و فرمود: «همانا این برادر من (اخوت) وصی من (وصایت) و جانشین من (خلافت) در میان شما خواهد بود.»

بوج

انما ولیکم الله و رسوله و (۱) الذین آمنوا (۲) الذین یقیمون الصلوة و (۳) یؤتون الزکاة و (۴) هم راعون (۴) و (۴) ویزگی ولی

(۲) آیه ولایت: شتاب - رکوع - صدقه - فقیر - انگشتر - تکبیر مردم - حمد و سپاس پیامبر (تحمید)

نزول این آیه در چنین شرایطی و اعلام ولایت حضرت علی (ع) برای این بود:

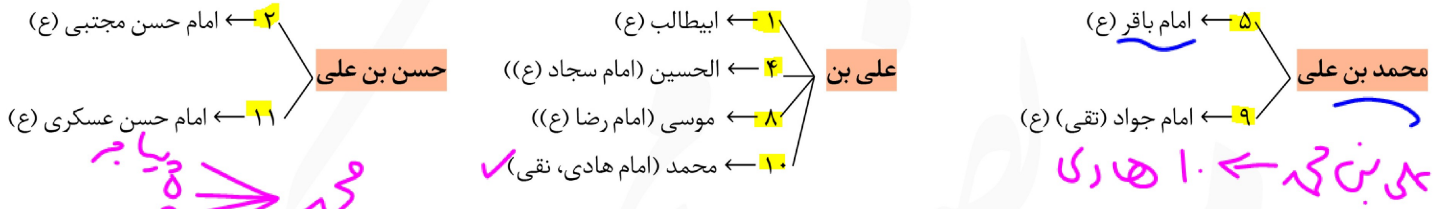
- مردم با چشم ببینند.
- به زبان پیامبر (ص) بشنوند.
- امکان مخفی کردن (کتمان) آن نباشد.

صفایان

درس ۱۵ یازدهم: امامت، تداوم رسالت

مرتضی محسنی کبیر
امامان

در مدینه آیه ۵۹ سوره نساء نازل شده: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ وَاولى الامر منكم﴾
 (۳) حدیث جابر (آیه اطاعت): حدیث جابر در تفسیر این آیه بیان شده است که نام یکایک ائمه در آن مذکور است. (معرفی اولی الامر)
 در این حدیث علاوه بر ذکر نام همه امامان درباره غیبت امام زمان سخن رفته و فقط افرادی که **ایمان راسخ** دارند به عقیده او باقی می ماندند.

تایید است

(۴) حدیث ثقلین: این حدیث به طور مکرر (متواتر) از جمله روزهای آخر عمر پیامبر (ص) بیان شده است.
 «انی تارک فیکم الثقلین کتاب الله و عترتی اهل بیتی ما ان تمسکتکم بهما لن تضلوا ابدأ و انهما لن یفترقا حتی یردا علی الحوض»
 این حدیث عصمت اهل بیت (ع) را بیان می کند و تمسک به ثقلین موجب نجات از گمراهی است و این دو از هم جدا نمی شوند.
 ارتباط معنایی با حدیث «علی مع القران و القران مع علی» و آیه تطهیر

(۵) حدیث منزلت: «انت منی بمنزلة هارون من موسی الا انه لا نبی بعدی» (ختم نبوت) (ارتباط معنایی با اشعار ص ۳۰ و ۳۱) ✓
 امام علی (ع) به منزله هارون برای پیامبر (ص) است و مشاور و پشتیبان و شریک در امر هدایت مردم است.

(۶) حدیث غدیر (آیه تبلیغ): آیه تبلیغ: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَان لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾
 دهم هجری، حجة الوداع، حجة البلاغ، هزاران نفر، هجدهم ذی حجه
 قبل از حدیث غدیر (مقدم): «يَا أَيُّهَا النَّاسُ مِنْ أَوْلَى النَّاسِ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ»
 حدیث غدیر: «من كنت مولاه فهذا علي مولاه»
 حفظ جان پیامبر از شر مردم (منافقان) «وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ»
 اهمیت پیام رسانی به اندازه اهمیت رسالت «وَان لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ»

عظمتان

عصمت اهل بیت (ع):

معصومین (ع)، مصون از گناه و خطا هستند.

نزول آیه تطهیر پس از جمله دعایی: «خدا یا اینان اهل بیت من اند، آنان را از هر پلیدی و ناپاکی حفظ کن» نازل شد.

آیه تطهیر: «اِنَّمَا يَرِيْدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلِ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ...»

این آیه هر گونه گناه و پلیدی را از پیامبر و امام علی و حضرت فاطمه امام حسن و امام حسین دور می کند (۴+۱) و آنان را معصوم از گناه و پلیدی معرفی می کند.

پیامبر اکرم (ص) برای آگاهی مردم از این موضوع مدت ها هر روز صبح هنگام رفتن به مسجد (مُدَّتْ مَدِيْدٌ صَبْحًا) از در خانه فاطمه (س) می گذشت و اهل خانه را اهل بیت صدا می زد و آیه تطهیر را می خواند (مرجعیت دینی).

هنگام نزول آیه، پیامبر (ص) و چهار نفر حضور داشتند لذا نام این چهار بزرگوار ذکر شده و در سخنان دیگر پیامبر (ص) امامان بعدی هم جزء اهل بیت شمرده شده اند.

آیه تطهیر

معصومین

۷۰

نتیجه گیری:

۱) پیامبر اکرم (ص) با هدایت و راهنمایی خداوند حضرت علی و یازده فرزند ایشان را به جانشینی خود معرفی کرده است و آنان مسئولیت دار امامت اند.

(حدیث جابر - آیه ولایت)

۲) لازمه این مرتبه از جانشینی علم کامل و عصمت از گناه و اشتباه است همان گونه که رسول خدا (ص) این دو ویژگی را دارا بود. (آیه تطهیر - حدیث ثقلین)

۳) حضرت فاطمه (س) جزء اهل بیت است و اگر چه عهده دار امامت نبود، اما علم و عصمت کامل دارد و پیروی از کلام و رفتار وی بر همه مسلمانان واجب است و سرچشمه هدایت و رستگاری است. (آیه تطهیر)

مرثضی محسنی کبیر
را کعون - ایه ولایت

ایستگاه آزمون:

۱- آیات و احادیث: الف) این آیه را کامل کنید و نام آیه را بنویسید: «انما الله و رسوله و الذین آمنوا الذین یقیمون الصلوة و یؤتون الزکاة و هم»

ب) کدام حدیث را پیامبر (ص) به طور مکرر از جمله روزهای آخر عمر می فرمود؟ (نام حدیث)

ج) کدام آیه شریفه به عصمت اهل بیت (ع) اشاره دارد؟ (نام آیه)

۲- صحیح / غلط: الف) حدود سه سال پس از هجرت بود که فرمان «و اندر عشیرتک الاقربین» از جانب خداوند برای پیامبر (ص) آمد.

ب) حدیث جابر مربوط به آیه «یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک ...» می باشد.

۳- جای خالی: الف) حدیث «ایها الناس من اولی الناس بالمؤمنین من انفسهم» مربوط به حدیث ... است.

ب) پیامبر (ص) مدت ها هر روز صبح هنگام رفتن به مسجد آیه ... را برای آگاهی مردم می خواندند.

۴- چند گزینه ای: در حدیث ثقلین نتیجه عبارت «انئ تمسکتهم بهما» کدام است؟

۱- «لن یفترقا»

۲- «لن تضلوا»

۵- اصطلاحات: الف) اولی الامر:

ب) ثقلین:

۶- پاسخ کوتاه: الف) اینکه پیامبر (ص) آگاه ترین مردم نسبت به اهمیت و جایگاه مسئولیت ها اشاره به بطلان کدام فرضیه دارد؟

ب) در کدام حدیث موضوع: ختم نبوت ذکر شده است؟

ج) در کدام حدیث نام یکایک ائمه مذکور است؟

پاسخ:

۱- الف) ولیکم - را کعون - آیه ولایت ب) حدیث ثقلین ج) آیه تطهیر

۲- الف) صحیح ب) غلط (مربوط به آیه اطاعت است: یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله ...)

۳- الف) غدیر ب) تطهیر

۴- گزینه ۲

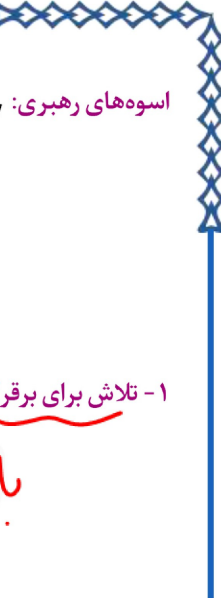
۵- الف) امامان معصوم هستند که در آیه اطاعت و حدیث جابر آمده است.

ب) کتاب خدا و عترت (اهل بیت)

۶- الف) فرضیه سکوت

ب) حدیث منزلت

ج) حدیث جابر

اسوه‌های رهبری: تاریخچه: پیامبر اکرم (ص) ۱۳ سال تلاش برای هدایت مردم مکه
 ۱۰ سال در مدینه پس از هجرت به دعوت مردم
 الگویی در تمام ابعاد فردی و اجتماعی از جمله در جایگاه رهبری
 آیه: لقد کان لکم فی رسول الله اسوة حسنه لمن کان یرجو الله و الیوم الآخر و ذکر الله کثیراً (۱)
 ویژگی‌های سیره پیامبر (ص) در رهبری جامعه (تم سم):

۱- تلاش برای برقراری عدالت و برابری: از اهداف مهم حکومت الهی اجرای عدالت بود و ایشان با قاطعیت در این مورد عمل کرد. لقد ارسلنا... بالقسط
 تا جامعه‌ای عادلانه بنا کند که در آن از تبعیض خبری نباشد و همه در برابر قانون الهی یکسان باشند.
 تساوی در پرداخت بیت المال، بردباری در حق شخصی، ایستادگی در امور مردم، مجازات افراد خاطی در هر موقعیت.
 حدیث پیامبر (ص): «اقوام و ملل پیشین بدین سبب دچار سقوط شدند که در اجرای عدالت، تبعیض روا می‌داشتند.»

۲- محبت و مدارا با مردم: پدری مهربان بود و مردم در سختی‌ها به ایشان پناه می‌بردند.
 حدیث پیامبر (ص): «بدی‌های یکدیگر را پیش من بازگو نکنید. زیرا دوست دارم با دلی پاک و خالی از کدورت با شما معاشرت کنم.»
 اگر مردم درباره آخرت حرف می‌زدند با آنان همراهی می‌کرد، اگر درباره خوردنی و آشامیدنی و ... سخن می‌گفتند هم‌سخن می‌شد.
 از شعر خوانی و درباره گذشته سخن گفتن، منع نمی‌کرد ولی از کار حرام مانند غیبت کردن منع می‌کرد.

۳- سخت‌کوشی و دلسوزی در هدایت مردم: آیه: ارنج شما برای او سخت و دشوار است و بر (هدایت) شما حریص (به شدت علاقمند) بود.
 آیه: لعلک باخع نفسک الای یکنوا مؤمنین (ردّ فرضیه سکوت درباره مرجعیت دینی و ولایت ظاهری)
 حدیث امام علی: «پیامبر یک طبیب سیار بود بر خلاف سایر طبیبان، او سراغ مردم می‌رفت...»
 حدیث پیامبر (ص): «اگر کافری در جنگ کشته شد او را مثله نکنید، کودکان و پیران و زنان نکشید...»
 حدیث پیامبر (ص): «اگر در بحبوحه جنگ، یکی از مشرکان خواست تا در مورد حقیقت اسلام...»

رسول خدا (ص) هم با فقر مبارزه می کرد و به دنبال بنای جامعه‌ای آباد و دور از محرومیت بود و هم با کوچک شمردن فقیران به مخالفت برمی خاست. از بیکاری بدش می آمد و کسانی که فقط عبادت می کردند و کار نمی کردند را مذمت می کرد. به فقیران احترام می گذاشت، ثروت را ملاک برتری نمی دانست، فقیران رسول خدا را همدل و همراز خود می یافتند. حدیث پیامبر (ص): «به من ایمان نیاورده است کسی که شب را با شکم سیر بخوابد و همسایه اش گرسنه باشد.»

۴- مبارزه با فقر و محرومیت:

$$10 + 3 = 13$$

۱۰۳

ده سال قبل از بعثت در خانه کعبه به دنیا آمد، پدرش حضرت ابوطالب به پیشنهاد پیامبر نام ایشان را علی به معنای «والا» گذاشت. امام سه یا چهار سال بیشتر نداشت که به خانه پیامبر (ص) آمد و خود درباره این دوران می فرماید: «در حالی که کودک بودم همواره در کنار پیامبر بودم من همچون بچه از شیر گرفته شده که به دنبال مادرش می رود از آن بزرگوار پیروی می کردم و هنگامی که وحی بر پیامبر فرود آمد آوای اندوهگین شیطان را شنیدم. گفتم: ای پیامبر خدا این فریاد اندوهناک چیست؟ پاسخ داد: این شیطان است که از پرستش خود نالیده شده است بی گمان آنچه من می شنوم تو هم می شنوی و آنچه را من می بینم تو هم می بینی، جز اینکه تو پیامبر نیستی بلکه وزیر هستی (شبهه به حدیث منزلت) و تو هر آینه بر راه خیر می باشی (عصمت)»

حدیث جابر بن عبدالله انصاری از پیامبر (ص): «سوگند به خدایی که جانم در دست قدرت اوست، این مرد و شیعیان او پیروان او رستگاران و در روز قیامت اهل نجات اند.»

حدیث پیامبر (ص): «۱- این مرد اولین ایمان آورنده، ۲- وفادارترین شما در پیمان با خدا، ۳- راسخ ترین شما در انجام فرمان خدا، ۴- صادق ترین شما در دآوری بین مردم، ۵- بهترین شما در رعایت مساوات بین آن‌ها، ۶- ارجمندترین شما نزد خداست.»

آیه: ﴿إِنَّ الدِّينَ أَمْنًا وَعَمَلُوا الصَّالِحَاتِ أَوْلَىٰ﴾ (خیر البریه: اهل بیت (ع) و یا امام علی (ع) و پیروانش)

جان و جانشین پیامبر (ص):

۶۷-۶۸

۱۴ و ۱۱۴

«علی مع القرآن و القرآن مع علی» ← ارتباط با حدیث ثقلین دارد مؤید عصمت و دیگر صفات آن حضرت است. (ص ۶۷ دو دهم) } حدیث پیامبر (ص):

«علی مع الحق و الحق مع علی» ← ارتباط معنایی با آیه ﴿تواصوا بالحق...﴾ (ص ۱۴ یازدهم)

فضایل امام علی (ع): عدالت بی مانند: پس از ۲۵ سال خانه نشینی با درخواست عمومی مردم و اصرار آن‌ها بر قبول خلافت حجت را بر خود تمام دید. در روزهای آغازین حکومت در سخنرانی‌های خود درباره: تقسیم سهم هر مسلمان از بیت‌المال به طور مساوی سخن گفت و می‌فرمود اینان در حقیقت ننگ دنیا و آخرت را خریده‌اند.
«... اندازه گرفتن پوست جواز دهان موری، خدا را نافرمانی نکنم...»

علم بی کران: ایشان در جهان‌شناسی، انسان‌شناسی، دین‌شناسی، حکومت و کشورداری، نظام اجتماعی و اقتصادی و اخلاق و ... سخن گفته است.
کتاب نهج‌البلاغه که بخشی از سخنرانی‌ها، نامه‌ها و پند و اندرزهای ایشان را در خود جای داده است.
ابن ابی‌الحدید (از دانشمندان بزرگ اهل سنت): به حق سخن علی را از سخن خالق (قرآن) فروتر و از سخن مخلوق دیگر (انسان‌ها) برتر خوانده‌اند ... (خطبه ۲۲۱ نهج‌البلاغه درباره مرگ و آخرت است) «علی مع القرآن و القرآن مع علی»
حدیث پیامبر (ص) «أنا مدینه العلم و علی بابها فمن اراد العلم فلیا تها من بابها» (عصمت علمی امام علی (ع))
دانش امام علی (ع): «متصل به دانش پیامبر بود و دانش پیامبر نیز از وحی الهی سرچشمه می‌گرفت.»
سخن امام علی (ع): «هرگاه از پیامبر (ص) سؤال می‌کردم پاسخم را می‌داد و اگر در حضورش سکوت می‌کردم ایشان پیشگام می‌شد و از دانش خود مرا بهره‌مند می‌ساخت.»

ایستگاه آزمون:

- ۱- آیات و احادیث: الف) با توجه به آیه شریفه «لقد کان لکم فی رسول اللہ اسوة حسنة لمن کان یرجو اللہ و الیوم الآخر و ذکر اللہ کثیراً» پیامبر (ص) برای چه کسانی سرمشق نیکویی است؟
 ب) آیه شریفه «لعلک باخغ نفسک الا یرکونوا مؤمنین» به کدام ویژگی سیره پیامبر اکرم (ص) اشاره دارد؟
 ج) حدیث نبوی: «به من ایمان نیاورده است کسی که شب را با شکم سیر بخوابد و همسایه‌اش گرسنه باشد.» مؤید کدام ویژگی پیامبر اکرم (ص) است؟
- ۲- صحیح / غلط: الف) حدیث «علی مع القرآن و القرآن مع علی» با حدیث تدبیر ارتباط دارد.
 ب) امیر مؤمنان، علی (ع) ده سال قبل از بعثت در خانه کعبه به دنیا آمد.
- ۳- جای خالی: الف) پیامبر (ص) در سخنان خود از کلمه شیعه که ترجمه آن پیروی می‌شود، استفاده کرده و پیروی از امام (ع) را سبب دانسته است.
 ب) امام علی (ع) می‌فرماید: «پیامبر (ص) یک بود او خود سراغ مردم می‌رفت.»
- ۴- چند گزینه‌ای: پیامبر (ص) امام علی (ع) را در انجام فرمان خدا چگونه معرفی کرده است؟
 ۱- صادق‌ترین
 ۲- ارجمندترین
 ۳- راسخ‌ترین ✓
- ۵- پاسخ کوتاه: الف) در کلام نبوی، چرا اقوام و ملل پیشین دچار سقوط شدند؟
 ب) امام علی (ع) پیروی خود را از پیامبر به چه چیزی تشبیه کرده است؟
 ج) منظور از «اولنک هم خیر البریه» چه کسانی هستند؟
- ۶- سؤال تشریحی: بیان ابن ابی الحدید از دانشمندان اهل سنت در مقدمه شرح مفصلش درباره نهج البلاغه چیست؟

پاسخ:

- ۱- الف) برای کسی که به خداوند و روز رستاخیز امید دارد و خدا را بسیار یاد می‌کند.
 ب) سخت‌کوشی و دلسوزی در هدایت مردم
 ج) مبارزه با فقر و محرومیت
- ۲- الف) غلط (با حدیث ثقلین ارتباط دارد.) ب) صحیح
- ۳- الف) رستگاری ب) طیب سیر
- ۴- گزینه ۳
- ۵- الف) چون در اجرای عدالت تبعیض روا می‌داشتند.
 ب) همچون بچه از شیر گرفته که به دنبال مادرش می‌رود.
 ج) امام علی و پیروانش
- ۶- «به حق سخن علی را از سخن خالق (قرآن) فروتر و از سخن مخلوق (دیگر انسان‌ها) برتر خوانده‌اند.»

درس ۲ یادهم: وضعیت فرهنگی، اجتماعی و سیاسی مسلمانان پس از رسول خدا مرتضی معنی کبیر

آیه: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلِنَّ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ﴾ سپاس گزاران واقعی کسانی اند که ثابت قدم اند و تزلزل در عقیده ندارند.

$$۲۹ + ۴ = ۳۳$$

$$۲۹ + ۱۱ هجری = ۴۰$$

خلاصه‌ای از رخدادهای عصر امامان:
امامان: حوادثی رخ داد که رهبری جامعه را از مسیر امامت خارج کرد، امام با وجود حضور، فاقد قدرت؛ امکانات لازم برای اجرای همه جانبه مسئولیت خود شدند.

فقط در یک دوره کوتاه چهار سال و ۹ ماه، اداره حکومت به امام علی (ع) رسید که عالی‌ترین نمونه حکومت بود با وجود همه مشکلات از سوی دشمنان.

بنی امیه: سرسختانه با پیامبر (ص) مبارزه می‌کردند و فقط هنگامی تسلیم شدند که پیامبر اکرم (ص) شهر مکه را فتح کرد. ابوسفیان حدود دو سال قبل از رحلت به ناچار و به ظاهر اعلام مسلمانی کرد و پسرش معاویه جنگ صفین را راه انداخت و در سال چهل هجری با بهره‌گیری از ضعف و سستی یاران امام حسن (ع) خلافت را به سلطنت تبدیل کرد. معاویه بر خلاف تعهدی که به مسلمانان داده بود پسرش، یزید را به جانشینی خود قرار داد.

بنی عباس: پس از سقوط بنی امیه، حکومت بدست آنان افتاد، آنان خود را عمو زادگان پیامبر (ص) می‌دانستند. به نام اهل بیت قدرت را از بنی امیه گرفتند ولی روش سلطنتی آنان را ادامه دادند. اگر تحول معنوی و فرهنگی ایجاد شده در عصر پیامبر (ص) و دو سیرت گرانقدر آن حضرت یعنی قرآن کریم و ائمه اطهار (ع) (تقلین) نبود، نامی از اسلام باقی نمی‌ماند.

سخنرانی‌های متعدد: امام علی (ع)
 بیم دادن به ضعف سستی مسلمانان در مبارزه با بنی امیه: «شامیان پیروز خواهند شد به جهت اینکه در راه باطل، زمامدارشان، شتابان فرمان می‌برند، قلب انسان به درد می‌آورد که آن‌ها در مسیر باطل خود این چنین متحدند و شما در راه حق متفرق و پراکنده اید.»
 «سریچی از دستور امام و اختلاف و تفرقه موجب سوار شدن بنی امیه بر تخت سلطنت گردید.»
 «بنی امیه حرام را حلال شمردند و در حکومتشان دو دسته بگردیدند: بر دین و بر دنیا»

مضامین

چالش‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی عصر امامان: (منات)

۱) ممنوعیت از نوشتن احادیث پیامبر اکرم (ص) ≠ حفظ سخنان و سیره پیامبر (ص) (درس ۸ ص ۱۰۰)
 عا) علاقمندان فقط می‌توانستند به حافظه بسپارند ولی چند اشکال اساسی داشت:

الف) افزایش خطا در نقل احادیث - کم و زیاد شدن عبارتها - فراموش شدن اهل حدیث (غیر عمدی)
 ب) شرایط مناسب و تحریف و خودداری از نقل حدیث (اغراض شخصی - به نفع حاکمان) (عمدی)

ج) بی‌بهره شدن از یک منبع مهم هدایت (علت) و در نتیجه دخالت دادن سلیقه شخصی در احکام دین (معلول)
 عا) علت عدم تشخیص احادیث صحیح از غلط نتیجه عدم حضور اصحاب پیامبر به دلیل فوت و یا شهادت

این وضع برای پیروان ائمه پیش نیامد زیرا ائمه (ع) احادیث پیامبر را حفظ کرده بودند. (مانند حدیث سلسله الذهب)

۲) تحریف در معارف اسلامی و جعل احادیث ≠ تعلیم و تفسیر قرآن کریم (درس ۸ ص ۱۰۰)

علمای: ۱) وابسته به قدرت ← تفسیر قرآن موافق با منافع قدرتمندان

۲) اهل کتاب مثل کعب الاحبار یهودی - داستان‌های خرافی در مساجد مطابق با افکار خود.

۳) ارائه الگوهای نامناسب: دنباله روی از شخصیت‌های برجسته جامعه

اسوه بودن پیامبر ← تربیت انسان‌های آزاده مانند امام علی - مقداد - عمار و ...

حاکمان ← از زوای شخصیت‌های اصیل به خصوص اهل بیت (ع)

۴) تبدیل حکومت عدل و ورود جاهلیت با شکل جدید.

شخصیت‌های باتقوا، جهادگر، و مورد احترام و اعتماد پیامبر منزوی شدند و طالبان قدرت و ثروت قرب و منزلت یافتند.

حاکمان بنی امیه و بنی عباس ← کاخ‌های بزرگ و مجلل - خزائن خود را از جواهرات انباشته.

این تغییر مسیر: جامعه مؤمن و فداکار عصر پیامبر (ص) را به جامعه‌ای راحت طلب و تسلیم تبدیل شود. بی‌توجه به سیره و روش پیامبر اکرم (ص) تبدیل شود.

ح) در نتیجه این تغییر: ائمه اطهار با مشکلات زیادی رو به رو ← نتوانند مردمان آن دوره را با خود همراه کنند.

ایستگاه آزمون:

۱- آیات و احادیث: با توجه به آیه شریفه ﴿و ما محمد الا رسول قد خلت من قبله الرسل افان مات او قتل انقلبتم علی اعقابکم و من ینقلب علی عقبیه فلن یضّر الله شیئاً و سيجزی الله الشاکرین﴾ به سؤالات زیر پاسخ دهید:

(الف) خداوند چه هشدارى به مردم زمان پیامبر (ص) می دهد؟

(ب) در صورت بازگشت مسلمانان به جاهلیت چه اثری بر خدا خواهند داشت؟

(ج) سپاسگزاران واقعی نعمت رسالت چه کسانی هستند؟

۲- صحیح / غلط: الف) در دوران بنی امیه دو دسته بگیرند دسته ای بر دین خود که آن را از دست داده اند و دسته ای برای دنیای خود که به آن نرسیده اند. ✓

(ب) ابوسفیان که رهبری مشرکان را بر عهده داشت حدود دو سال پس از رحلت پیامبر (ص) به ناچار تسلیم شد. **بیت کعبه**

۳- جای خالی: الف) بسیاری از مردم و محققان از یک منبع مهم هدایت بی بهره ماندند و به ناچار، ... **بیت کعبه** را در احکام دینی دخالت دادند.

(ب) معاویه در سال چهل هجری با بهره گیری از ضعف و سستی یاران امام ... (ع) حکومت مسلمانان را به دست گرفت.

۴- چند گزینه ای: منزوی شدن شخصیت های **انتقا** و جهادگر و منزلت یافتن طالبان قدرت و ثروت مؤید کدام چالش است؟

۱- تحریف در معارف اسلامی و جعل احادیث
۲- ارائه الگوهای نامناسب
۳- تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت

۵- کشف ارتباط:

الف) فراموش شدن اصل حدیث	۱- تبدیل حکومت نبوی به سلطنت
ب) راه یافتن داستان های خرافی در کتاب های تاریخی	۲- ارائه الگوهای نامناسب
ج) انزوای شخصیت های اصیل اسلامی	۳- تحریف در معارف اسلامی
	۴- ممنوعیت نوشتن احادیث پیامبر

۶- پاسخ کوتاه: الف) امام علی (ع) چه چیزی را باعث سوار شدن بنی امیه بر تخت سلطنت می دید؟

(ب) چرا احادیث صحیح از غلط به سادگی قابل تشخیص نبود؟

پاسخ:

۱- الف) بازگشت به فرهنگ دوران جاهلیت (ب) به خدا هیچ گزند و زبانی نرسانند. (ج) کسانی که ثابت قدم اند و تزلزل بر عقیده ندارند.

۲- الف) صحیح (ب) غلط (دو سال قبل از رحلت)

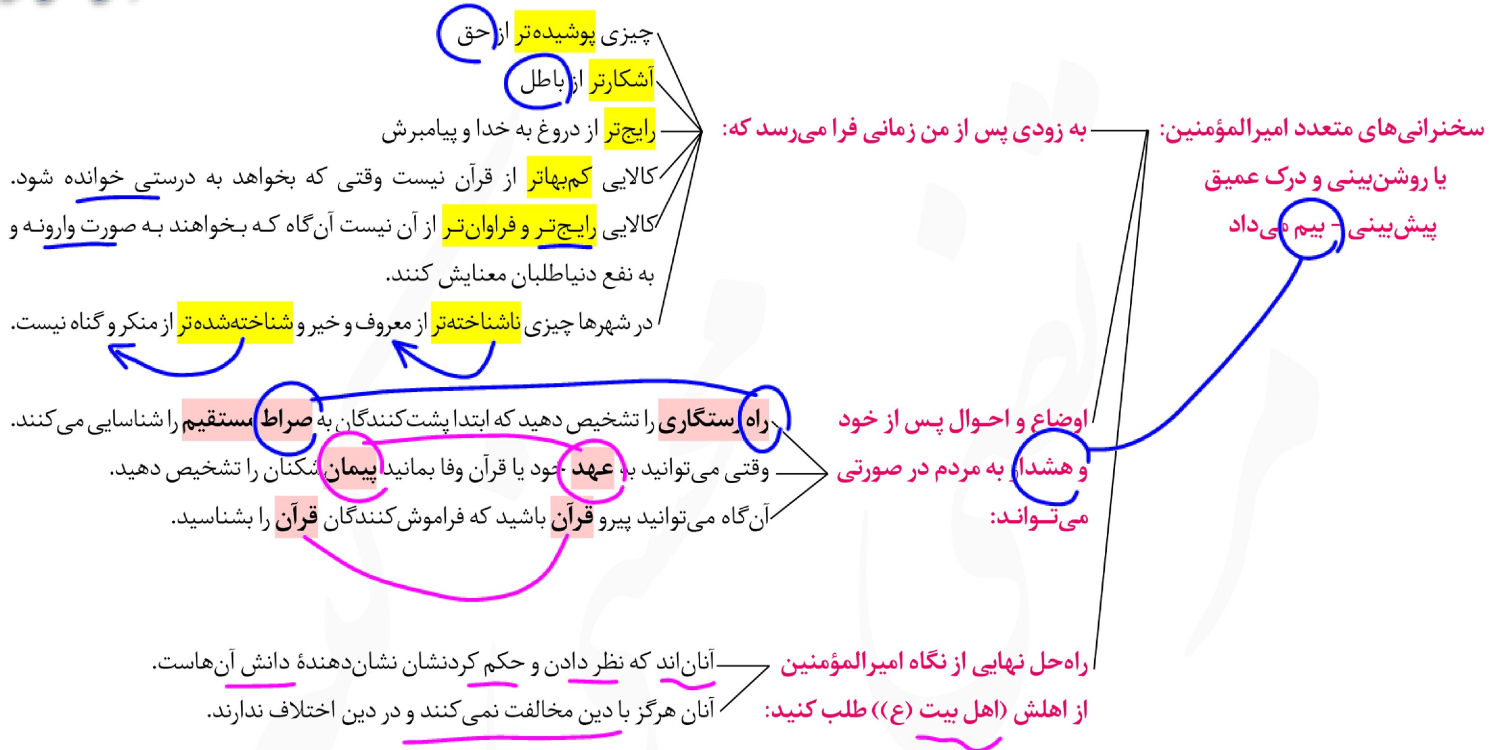
۳- الف) سلیقه شخصی (ب) حسن

۴- گزینه ۳

۵- الف ← ۴ ب ← ۳ ج ← ۲

۶- الف) سرپیچی از دستورات امام و اختلاف تفرقه میان مسلمانان (ب) به دلیل عدم حضور اصحاب پیامبر (ص) در میان مردم به دلیل فوت سا شهادت آنان

درس ۸ یازدهم: احای ارزشهای راستین

اقدامات مربوط به مرجعیت دینی: (تحت)

- (۱) **تعلیم و تفسیر قرآن کریم** ≠ تحریف در معارف اسلامی و جعل احادیث (درس ۷ ص ۹۲ یازدهم)
- امامان بزرگوار در هر فرصتی که بدست می‌آوردند معارف این کتاب آسمانی را بیان می‌کردند و رهنمودهای آن را آشکار می‌ساختند، در نتیجه این اقدام مشتاقان معارف قرآنی توانستند از این کتاب الهی بهره ببرند.
- (۲) **حفظ سخنان و سیره پیامبر** ≠ ممنوعیت از نوشتن احادیث پیامبر (ص) (درس ۷ ص ۹۱ یازدهم)
- امیرالمؤمنین (ع): و حضرت فاطمه (س) به این ممنوعیت توجه نکردند و سخنان پیامبر (ص) را به فرزندان خود آموختند.
- حدیث سلسله الذهب: «کلمه لا اله الا الله حصنی فمن دخل حصنی امن من عذابی» (حدیث قدسی)
- علت معلول**
- «بشروطها و انا من شروطها» (حدیث رضوی) = (معرفی خود به عنوان امام بر حق) = ولایت ظاهری
- مقصود امام این بود که توحید نه تنها یک لفظ و شعار نیست بلکه باید در زندگی اجتماعی ظاهر شود. و تجلی توحید در زندگی اجتماعی با **ولایت امام** که همان ولایت خداست میسر می‌گردد.
- (۳) **تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو:** با گسترش سرزمین‌های اسلامی (علت) سؤال‌های مختلفی در زمینه‌های احکام، اخلاق، افکار و نظام کشورداری پدید آمد. (معلول)
- ثمره حضور سازنده امامان، فراهم آمدن کتاب‌های بزرگ در حدیث و سیره ائمه اطهار (ع) مانند نهج البلاغه از امام علی (ع) و صحیفه سجادیه از امام سجاد (ع).

درس ۸ یازدهم: احای ارزشهای راستین

مرتضی محسنی کبیر

مجاهده در راستای ولایت ظاهری: (۱) اداره جامعه از جانب خدا به امامان سپرده شده بود در صورت وجود شرایط با برکناری حاکمان باید قوانین اسلام و عدالت را اجرا می کردند. (۲) براساس اصل امر به معروف و نهی از منکر (نظارت همگانی) باید در برابر ستم و زیر پا گذاشتن قوانین اسلام مقابله کنند.

اصول کلی امامان در مبارزه با حاکمان: (۱) عدم تأیید حاکمان: حاکمان غیرقانونی را به عنوان جانشین پیامبر تأیید نکردند، عمل بر طبق دستور اسلام را تأیید می کردند ولی در غضب خلافت همه را یکسان می دیدند. (عما)

(۲) معرفی خویش به عنوان امام برحق امامان: همواره خود را به عنوان امام و جانشین پیامبر معرفی می کردند مانند: حدیث سلسله الذهب: «انا من شروطها» رضوک ۱۱ هجری ۲۴. (۲۴۹) امام صادق در روز عرفه و مراسم حج

(۳) انتخاب شیوه های درست مبارزه: معرفی روش زندگی امامان به نسل های آینده مانند یک انسان ۲۵۰ ساله (از رحلت پیامبر (ص) ۱۱ هجری) تا امامت امام عصر (عج) (۲۶۰ هجری))

دارای یک هدف (وحدت غایت و هدف) ← اصول ثابت (مبارزه با ظلم)
 با روشهای مختلف (عدم وحدت رویه و روش) ← روش متغیر (قیام امام حسین (ع) و صلح امام حسن (ع))
 تقیه: ۱- اقدامات خود را مخفی نگه دارند. ۲- درعین ضربه زدن به دشمن کمتر ضربه بخورند.

وظیفه ما در برابر پیامبر (ص) و امامان: امامان هم اکنون ناظر بر ما هستند و به پیروان خود می نگرند ... (ولایت معنوی) باید به گونه ای زندگی کنیم که سبب بدبینی دیگران نسبت به شیعیان نشویم. شیعه بودن تنها به اسم نیست بلکه اسم باید عمل همراه باشد تا پیرو حقیقی پدید آمد. «آمنوا و عملوا الصالحات» امام صادق (ع): «مایه زینت و زیبایی ما باشید، نه مایه زشتی و عیب.»

ایستگاه آزمون:

- ۱- آیات و احادیث: الف) با توجه به فرمایش امام علی (ع) در پیش‌بینی‌های خود سرنوشت جامعه اسلامی بيم دادن به عاقبت رفتارشان پوشیده‌ترین و آشکارترین چیز را پس از خود چه می‌دانستند؟
 ب) امام علی (ع) در هشدار به مردم تشخیص راه رستگاری را در چه صورتی می‌دانستند؟
 ج) حدیث سلسله الذهب (زنجیره طلایی) اشاره به کدام موضوع دارد؟
- ۲- صحیح / غلط: الف) شیعه بودن تنها به اسم نیست، بلکه اسم باید با عمل صالح همراه باشد.
 ب) فراهم آمدن کتاب‌های حدیثی مانند نهج البلاغه مربوط به تعلیم و تفسیر قرآن کریم از اقدامات امامان است.
- ۳- جای خالی: الف) مقصود امام رضا که فرمود: «و انا من شروطها» این بود توحید تنها یک لفظ و شعار نیست بلکه باید در زندگی
 ب) اقدام حفظ سخنان و سیره پیامبر مقابل چالش است.
- ۴- اصطلاحات: تقیه:
- ۵- چند گزینه‌ای: کدام یک مربوط به اقدامات امامان در مرجعیت دینی است؟
- ۱- عدم تایید حاکمان
- ۲- معرفی خویش به عنوان امام برحق
- ۳- تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو
- ۶- کشف ارتباط:

تبیین معارف اسلامی
 احیای

الف) روش امامان به گونه‌ای بود که تفکر اسلام راستین بماند	۱- حفظ سخنان و سیره پیامبر
ب) سخنرانی امام صادق (ع) در روز عرفه در مراسم حج	۲- تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو
ج) پدید آمدن سؤالات مختلف در زمینه‌های احکام و ...	۳- انتخاب شیوه‌های درست مبارزه
	۴- معرفی خویش به عنوان امام برحق

۷- پاسخ کوتاه: راه‌حل نهایی که امام علی (ع) برای رهایی از سرنوشت و آینده ناپسامان جامعه اسلامی بیان می‌کند چه بود؟

پاسخ:

- ۱- الف) حق - باطل
 ب) شناسایی پشت‌کنندگان به صراط مستقیم
 ج) حفظ سخنان و سیره پیامبر از اقدامات مربوط به مرجعیت دینی
- ۲- الف) صحیح ب) غلط (مربوط به تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو از اقدامات مربوط به مرجعیت دینی است.)
- ۳- الف) اجتماعی ب) ممنوعیت نوشتن احادیث پیامبر اکرم (ص)
- ۴- تقیه: امامان آن بخش از اقدامات و مبارزات خود را که دشمن به آن حساسیت دارد در قالب تقیه پیش می‌برند به گونه‌ای که در عین ضربه زدن به دشمن، کمتر ضربه بخورند.
- ۵- گزینه ۳
- ۶- الف ← ۳ ب ← ۴ ج ← ۲
- ۷- از اهلیش (اهل بیت) طلب کردن

ولادت: سپیده دم روز جمعه نیمه شعبان سال ۲۵۵ هجری قمری در سامرا
امامت امام زمان (عج): آغاز امامت: با شهادت امام حسن عسگری در سال ۲۶۰ هجری قمری در ۵ سالگی با آغاز غیبت صغری به مدت ۶۹ سال
آغاز غیبت کبری: در سال ۳۲۹ هجری قمری با نامه امام زمان، شش روز مانده به وفات آخرین نایب
وظایف امام حسن عسگری (ع) درباره امام زمان: ۱- حفظ جان امام عصر (عج) ۲- معرفی ایشان به یاران نزدیک به عنوان امام بعدی

غیبت امام مهدی (عج): اتمام و اکمال نعمت‌های هدایت با وجود امام و هموار سازی راه رستگاری
 پیامبر (ص) خود و امام علی (ع) را پدران امت معرفی فرموده‌اند.
 حاکمان بنی امیه و بنی عباس: عاملان اصلی شهادت امامان هستند.
 مردم: تسلیم حاکمان، عدم مبارزه، انجام ندادن امر به معروف و نهی از منکر
اگر مردم مبارزه می‌کردند: خلافت در اختیار امامان فرار می‌گرفت امامان مردم را به توحید و عدل فرا می‌خواندند و جامعه بشری در مسیر صحیح کمال پیش می‌رفت.

علت غیبت: سخت‌گیری حاکمان بنی عباس نسبت به امامان دهم و یازدهم تا حدی شدت یافته بود که در محاصره کامل قرار داشتند.
 علت این سخت‌گیری این بود که اخباری از پیامبر اکرم (ص) سایر امامان دیگر مطلع بودند لذا درصدد قتل ایشان بودند.
 خداوند آخرین ذخیره و حجت را از نظرها پنهان کرد تا امامت در شکلی جدید و از پس پرده غیبت ادامه یابد.
حدیث امام علی (ع): «زمین از حجت خدا (امام) خالی نمی‌ماند، اما خداوند به علت ستمگری انسان‌ها و زیاده‌روی‌شان در گناه، آنان را از وجود حجت در میانشان بی‌بهره می‌سازد.»
آیه: «ذلک بان الله لم یکر مغیراً نعمة نعمها علی قوم حتی یغیروا ما بانفسهم و ان الله سمیع علیم»
 زمینه‌ساز هلاکت یا عزت و سربلندی یک جامعه خود مردم هستند.
 این آیه پاسخگوی این سؤال است: «علت غیبت امام زمان چیست؟»
 تغییر نعمت تابع رفتار انسان‌هاست.

خود امام

معنای غیبت: از نظرها غایب است نه اینکه در جامعه حضور ندارد.

حدیث امیرالمؤمنین (ع): «حجت خداوند در میان مردم حضور دارد از معابر و خیابانها عبور می کند...»

بهره مندی از امام در عصر غیبت کاهش می یابد مانند خورشید پشت ابر در مسئولیت ولایت معنوی است.

نامه امام زمان (عج) به شیخ مفید (ره) در غیبت کبری: «ما از اخبار و احوال شما آگاهیم و هیچ چیزی از اوضاع شما بر ما پوشیده و مخفی نیست.»

نمونه هایی از ولایت معنوی امام زمان: هدایت باطنی افراد، رفع بعضی از مشکلات علمی علماء، خبردادن از پاره ای از رویدادها ...

چگونگی امامت حضرت مهدی (عج)

در عصر غیبت

بخشی از روزگار

﴿(۱) وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ (۲) لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ (۳) كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَ (۴) لَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَ (۵) لَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا (۶) يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا﴾

﴿(۱) وَ نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَ (۲) نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ﴾

﴿وَ (۱) لَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ (۲) أَنْ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾

داد در (ع) نورات سوک (ع)

آیات قرآن کریم درباره:

پایان تاریخ (پیش گویی)

موعود و منجی در ادیان: اتفاق نظر در الهی بودن پایان تاریخ و ظهور ولی خدا برای برقراری حکومت جهانی ﴿لقد كتبنا في الزبور...﴾

اهل سنت: امام مهدی (عج) از نسل پیامبر اکرم (ص) و حضرت فاطمه (س) است البته آنان معتقدند که امام مهدی (عج) هنوز به دنیا نیامده است.

موعود در اسلام: شیعیان: امام مهدی (عج) دوازدهمین امام، فرزند امام حسن عسگری (ع) با توجه خاص خداوند به حیات خود ادامه می دهد تا اینکه به اذن خداوند ظهور کند.

فواید مشخص بودن پدر و مادر امام (ع): هر ماجراجوی فریبکار که خود را مهدی معرفی می کند شناخته می شود.

اعتقاد به زنده بودن ایشان: حاضر و ناظر یافتن امام و بیان خواسته ها

برخورداری از هدایت امام و ولایت معنوی

مسئولیت‌های منتظران:
(تپاد)

(۱) تقویت معرفت و محبت به امام:

پیامبر و امام از پدر و مادر نیز برای مؤمنان مهربان‌ترند.
حدیث پیامبر (ص): «هر کس دوست دارد که خدا را در حال ایمان کامل و مسلمانی مورد رضایت او ملاقات کند، ولایت و محبت امام عصر (عج) را بپذیرد.»
عوامل مؤثر: ۱- شناخت جایگاه امام در پیشگاه الهی، ۲- آشنایی با شیوه حکومت دارای ایشان در معرفت امام زمان، ۳- آشنایی با صفات و ویژگی‌های ایشان
حدیث پیامبر (ص): «مَنْ مَاتَ وَ لَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً.»

(۲) پیروی از فرمان‌های امام عصر (عج):

پیروی از امام زمان: ۱- مراجعه به عالمان دین ﴿فارجعوا الی رواة حدیثنا﴾ (ص ۱۲۷ درس ۱۰)،
۲- عمل به احکام فردی و اجتماعی دین، ۳- مقابله با طاغوت (از جمله دستورات امام زمان (عج) است).
حدیث پیامبر: «خوشا به حال کسی که به حضور قائم برسد. در حالی که پیش از قیام او پیرو او باشد.»

(۳) آماده کردن خود و جامعه برای ظهور:

عصر غیبت: عصر آماده باش، هر لحظه منتظر ظهور
حدیث امام علی (ع): «امام با این شرط با آن‌ها بیعت می‌کند: ۱- در امانت خیانت نکنند -
۲- پاکدامن باشد ۳- در راه خدا به شایستگی جهاد نماید.»
حضور فعال در جبهه حق در صحنه فعالیت‌های اجتماعی و نبرد دائمی حق و باطل
تنها با گریه و دعا انتظاری منفی است یا عدم آمادگی مانند: قوم موسی تو و پروردگارت بروید...
دو عامل پویایی جامعه شیعه: گذشته سرخ: (۱) اعتقاد به عاشورا، (۲) آمادگی برای شهادت و ایثار
آینده سبز: (۱) انتظار برای سرنگونی ظالمان، وستمگران و (۲) گسترش عدالت
باران امام: هسته مرکزی ۳۱۳ به تعداد جنگ بدر، بیشتر جوانان، به فرموده امام باقر (ع) تعدادی از آنان زنان اند

(۴) دعا برای ظهور امام:

انتظار ظهور برترین اعمال در عصر غیبت
فرج و گشایش واقعی برای بندگان دینداران با ظهور آن حضرت حاصل می‌شود.
حدیث امام علی (ع): «منتظر فرج الهی باشد و از لطف الهی مأیوس نشود، محبوب‌ترین کار نزد خداوند انتظار فرج است.»
لازمه این انتظار، دعا برای ظهور امام زمان (عج) است.

نگاهی به جامعه مهدوی:
ویژگی های
جامعه مهدوی

شرایط ظهور: ناامیدی از حکومت های غیر الهی و مدعیان عدالت
جذب دل های مردم به امام با تبلیغ منتظران واقعی

(۱) عدالت گستری: حدیث پیامبر (ص): «با ظهور امام خداوند زمین را از قسط و عدل پر خواهد کرد، بعد از اینکه از ظلم و جور پر شده باشد.»
در جامعه مهدوی قطب مرفه و قطب فقیر، طبقه مستکبر و طبقه مستضعف وجود ندارد.
سخن امام باقر (ع): «آن چنان میان مردم مساوات برقرار می کند که نیازمندی پیدا نخواهد شد تا به او زکات داده شود.»

ویژگی های جامعه مهدوی:
(اهداف انبیاء در حکومت حضرت مهدی (عج))

(۲) آبادانی: برکت و آبادانی همه سر زمین ها را فرا می گیرد. (مانند سرزمین های بین عراق و شام)

(۳) شکوفایی عقل و علم: کامل شدن عقل های ایشان و با لطف و توجه ویژه امام زمان.

(۴) امنیت کامل: ناامنی و ترس و دزدی نیست. ﴿ لیبدلتهم من بعد خوفهم امناً ﴾

(۵) فراهم شدن زمینه رشد و کمال: از همه موارد فوق مهم تر اینکه در جامعه مهدوی زمینه های رشد و تکاملی همه افراد ﴿ لیمکنن... ﴾، بندگی بهتر خداوند ﴿ یعبدوننی... ﴾، تربیت فرزندان صالح و خیر خواه دیگران فراهم است.

اینگونه با خود نجوا می کند شعر: «عمری است که از حضور او جا ماندیم / در غربت سرد خویش تنها ماندیم...»

مشتاق و منتظر امام زمان (ع)

و از عدم آمادگی خود و جامعه سخن می گوید که: «قطعه گمشده ای از پر پرواز کم است / یازده بار شمردیم و یکی باز کم است...»

ایستگاه آزمون:

- ۱- آیات و احادیث: الف) بر اساس آیه «وعد الله الذین آمنوا و عملوا الصالحات...» خداوند چه وعده‌ای به مؤمنان و صالحان داده است؟
 ۱- «یرثها عبادی الصالحون»
 ۲- «لا یمکننّ دینهم الذی ارتضی لهم»
 ۳- «نجعلهم ائمة و نجعلهم الوارثین»
- ب) آیه شریفه «ذلک بان الله لم یک مغیراً نعمة انعمها علی قوم حتی یغیروا ما بانفسهم...» پاسخگو کدام سؤال است؟
 ۱- امامت حضرت مهدی (ع) در عصر غیبت چگونه است؟
 ۲- علت غیبت امام زمان چیست؟
- ج) کدام آیه شریفه نشانگر موعود و منجی در ادیان است؟
 ۱- «نرید ان نمّن علی الذین استضعفوا فی الارض»
 ۲- صحیح / غلط: الف) خداوند نعمت هدایت را با وجود امامان تمام و کامل گردانیده است.
 ب) امامت امام زمان (ع) از سال ۲۵۵ هـ ق آغاز گردید. ع ۲۶
- ۳- جای خالی: الف) تشکیل حکومت اسلامی در عصر غیبت و یکی از علائم پیروی از امام عصر (ع) است.
 ب) هسته مرکزی یاران امام زمان نفر به تعداد یاران پیامبر اکرم (ص) در جنگ است.
 ۴- کشف ارتباط:

الف) منتظر فرج الهی بودن در کلام امام علی (ع)	۱- فراهم شدن زمینه رشد و کمال
ب) انسان‌ها بهتر می‌توانند خدا را بندگی کنند	۲- تقویت معرفت و محبت به امام (ع)
ج) آشنایی با شیوه حکومت‌داری امام (ع)	۳- دعا برای ظهور امام (ع)
	۴- آماده کردن خود و جامعه برای ظهور

- ۵- پاسخ کوتاه: الف) حدیث «من مات و لم یعرف امام زمانه مات میتة جاهلیة» اشاره به کدام مسئولیت‌های منتظر اشاره دارد؟
 ب) «تقدیم فرزندان صالح به جامعه» مؤید کدام ویژگی جامعه مهدوی است؟
 ج) مراجعه به عالمان دین اشاره به کدام یک از مسئولیت‌های منتظران دارد؟

پاسخ:

- ۱- الف) گزینه ۲ ب) گزینه ۲ ج) گزینه ۲
 ۲- الف) صحیح ب) غلط (امامت آن حضرت از سال ۲۶۰ هـ ق یعنی در سن ۵ سالگی آغاز شد).
 ۳- الف) برکنار کردن حاکمان ستمگر ب) ۳۱۳ - بدر
 ۴- الف) ۳ ب) ۱ ج) ۲
 ۵- الف) تقویت معرفت و محبت به امام
 ب) فراهم شدن زمینه رشد و کمال
 ج) پیروی از فرمان‌های امام عصر (ع)

ضرورت تداوم مسئولیت‌های امام: مرجعیت دینی: اگر مرجعیت دینی ادامه نیابد. ← مردم با وظایف خود آشنا نمی‌شوند و نمی‌توانند به آن عمل کنند.
 در عصر غیبت (ضرورت عقلی) ولایت ظاهری: اگر ولایت ظاهری ادامه نیابد و حکومت اسلامی تشکیل نشود ← نمی‌توان احکام اجتماعی را در جامعه به اجرا درآورد.

راهکار پیامبر (ص) و امامان (ع) تربیت دانشمندانی که در حد توان بتوانند به معارف و احکام دین دست یابند و به مردم پاسخگو باشند.
 برای عصر غیبت یا عدم دسترسی مردم به امام آیه: ﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرٌ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَ لِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾: تفقه در دین واجب کفایی است و تفقه در دین مقدم بر انذار است.

دستور بر تفقه: در قرآن: آیه ﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ...﴾ گروهی از مردم وقت و همت خود را صرف شناخت دین کنند.
 در احادیث: حدیث پیامبر (ص): «حال کسی که از امام خود دور افتاده است و به او دسترسی ندارد سخت‌تر از حال یتیمی است که پدر را از دست داده است زیرا چنین کسی در مسائل زندگی حکم و نظر امام را نمی‌داند البته اگر یکی از پیروان ما که به علوم و دانش ما آشناست ... به آن‌ها آموزش بدهد لینذروا» در این صورت در بهشت با ما خواهد بود. (هم‌نشین پیامبر (ص))
 حدیث امام زمان (عج) در پاسخ به اسحاق بن یعقوب: «و اما الحوادث الواقعة فارجعوا الی رواة حدیثنا فانهم حجتي علیکم و انا حجة الله علیهم»
 زمان شناس

فتها
 ویژه مرجع

- تقلید: مراجعه غیرمتخصص به متخصص (مرجع تقلید) که یک روش رایج عقلی است.
- ولی فقیه: از میان فقیهان، کسی که توانایی برپایی حکومت و اجرای قوانین الهی را داشته باشد.
- شرایط مرجع: ۱- باتقوا، ۲- عادل، ۳- زمان شناس (بتواند احکام دین را متناسب با نیازهای روز به دست آورد)، ۴- اعلم (یعنی از میان فقیها از همه عالم‌تر باشد).

راه‌های شناخت مرجع تقلید: از دو نفر عادل و مورد اعتماد که بتواند فقیه واجد شرایط را توضیح دهد، بپرسیم. یکی از فقیهان آن چنان مشهور باشد که انسان مطمئن شود و بداند که این فقیه واجد شرایط است.

شرایط ولی فقیه: ۱- باتقوا، ۲- عادل، ۳- زمان شناس، ۴- مدیر و مدبر (در شرایط پیچیده جهانی رهبری کند)، ۵- شجاعت و قدرت روحی (در مقابل تهدیدها بایستد و پایداری کند) - (مشروعیت = ۵ شرط)

علاوه بر مشروعیت ولی فقیه باید از جانب مردم پذیرفته شده باشد **مقبولیت** «لیقوم الناس بالقسط» (ص ۵۱ یازدهم)

راه‌های انتخاب ولی فقیه: **مستقیم**: حضور در اجتماعات و راهپیمایی‌ها (در زمان انقلاب اسلامی) ← امام خمینی (ره)
غیر مستقیم: بنابر قانون اساسی مردم ابتدا نمایندگان خبره خود را انتخاب می‌کنند و آنان رهبر را ← آیت الله خامنه‌ای

وظایف رهبر ولی فقیه: (تحتس)
 ۱) تلاش برای اجرای احکام و دستورات الهی: اداره جامعه مطابق با دستورات دین در مسیر قوانین الهی
 ۲) حفظ استقلال و جلوگیری از نفوذ بیگانگان: بستن راه‌های سلطه - دعوت مردم به استقامت و پایداری
 ۳) تصمیم بر اساس مشورت: بهره گرفتن از اندیشه‌های اندیشمندان و متخصصان و نخبان و نهادهای مشورتی مانند: مجمع تشخیص مصلحت نظام و ...
 ۴) ساده زیستی: دوری از زندگی اشرافی و تجملاتی حتی مشروع، الگو قرار دادن اولیاء دین و دنبال زندگی ساده

وظایف مردم (مردم و رهبری): (والما)
 ۱) **وحدت و همبستگی اجتماعی**: تفرقه و پراکندگی (علت) حکومت را از پای درمی‌آورد و سلطه گران را بر کشور مسلط (معلول)
 ۲) **استقامت و پایداری در برابر مشکلات**: مردم با استقامت خود، فرصت و توان مقابله با مشکلات داخلی و خارجی را برای رهبر فراهم کنند.
 ۳) **افزایش آگاهی سیاسی و اجتماعی**: برای تصمیم‌گیری صحیح / بیشتر ضربه زدن به نقشه‌های دشمن و کمترین آسیب را دیدن ناراحتی دشمنان از عمل ما و یا خوشحالی و شادی آنان - معیار **درستی** و **نادرستی** عملکرد ما **لغیه ۱۰۴**
 ۴) **مشارکت در نظارت همگانی**: مسئول بودن همه افراد جامعه - مانند سوارشدگان در یک کشتی، همه باید ناظر باشند - انجام وظیفه امر به معروف و نهی از منکر، هدایت جامعه آسان‌تر می‌شود.
 ۵) **اولویت دادن به اهداف اجتماعی**: برای اهداف اجتماعی تلاش کنیم مانند خرید کالای ایرانی، کمک به اداره موفق جامعه

وظیفه کارگزاران (مدیران و مسئولان): اگر کارگزاران جامعه وظیفه خود را به درستی بشناسند و اجرا کنند (علت) ← اعتماد مردم به حکومت روز به روز افزایش می‌یابد. (معلول)
 عملکرد غلط کارگزاران سبب (علت) ← افزایش و انباشته شدن مشکلات و ناکارآمدی حکومت خواهد شد. (معلول)

عهدنامه مالک اشتر: (۱) مهربانی با همه: به دلیل اینکه مردم دو دسته اند: برادر دینی تو هستند. (هم‌کیش) یا در آفرینش همانند تو هستند. (هم‌نوع)
 (۲) کسب رضایت عمومی نه خواص: بی اثر شدن خشم خواص و یا سود نبخشیدن رضایت خواص.
 (۳) دوری از عیب جویی: کوشش در پنهان کردن عیب‌های مردم.
 (۴) تحقیق و گزارش افراد مورد اطمینان (موثق): درباره وضع طبقات محروم.
 (۵) غافل نشدن از پیمان شکنی دشمنان: گاهی دشمنان با پیمان شکنی غافل می‌کنند.

ایستگاه آزمون:

۱- آیات و احادیث: با توجه به آیه شریفه «ما كان المؤمنون لينفروا كافة فلولا نفر من كل فرقة منهم طائفة ليتفقهوا في الدين و لينذروا قومهم اذا رجعوا اليهم لعلهم يحذرون» به سؤالات زیر پاسخ دهید:

الف) دستور قرآن به تفقه در دین خطاب به چه کسانی است؟

ب) بعد از تفقه به دین به چه چیزی دستور داده شده است؟

۲- صحیح / غلط: الف) اگر ولایت ظاهری ادامه نیابد، مردم با وظایف خود آشنا نمی شوند. ب) تشکیل حکومت اسلامی بر دو پایه مشروعیت و مقبولیت استوار است.

۳- جای خالی: الف) تفقه به معنای تلاش برای کسب است.

ب) حدیث «اما الحوادث الواقعة فارجعوا الى رواة حديثنا» یادآور ویژگی بودن فقیه است.

۴- اصطلاحات: الف) تقلید:

ب) ولی فقیه:

۵- پاسخ کوتاه: الف) در کلام پیامبر (ص) حال کسی که از امام خود دور افتاده و به او دسترسی ندارد همانند چه کسی است؟

ب) تشخیص شرایط پنج گانه ولی فقیه به چه کسی یا چه کسانی است؟

۶- چند گزینه‌ای: کدام یک از شرایط مرجع تقلید با حساب می آید؟

۱- در میان فقها از هم عالم تر باشد. ۲- مدیر و مدبر باشد. ۳- شجاعت و قدرت روحی داشته باشد.

پاسخ:

۱- الف) بخشی از مؤمنان

ب) هشدار به مردم درباره نایست‌ها (نبایدها)

۲- الف) غلط (اگر مرجعیت دینی ادامه نیابد، مردم با وظایف خود آشنا نمی شوند.) ب) صحیح

۳- الف) معرفت عمیق ب) زمان شناس

۴- الف) کسانی که در احکام دین متخصص دین نیستند به این متخصصان مراجعه می کنند و احکام دین را از آنان می آموزند این مراجعه را تقلید می گویند.

ب) از میان فقها کسی که توانایی سرپرستی و ولایت جامعه را دارد عهده دار حکومت می شود و قوانین الهی را در جامعه به اجرا درمی آورد.

۵- الف) سخت تر از حال یتیمی است که پدر را از دست داد زیرا حکم و نظر امام را در مسائل زندگی نمی داند.

ب) مجلس خبرگان

۶- گزینه ۱

عزت نفس:

- یکی از **مهم ترین** قدم‌ها در **مسیر کمال**: تقویت عزت نفس.
- عزت در قرآن کریم **۹۵ بار خداوند** را بدان توصیف کرده است.
- عزت از **ارکان فضایل اخلاقی**
- اگر در وجود انسان شکل گیرد مانع بسیاری از زشتی می‌شود.
- عزت به معنای نفوذ ناپذیری تسلیم نبودن است وقتی می‌گوییم خداوند عزیز است معنایش این است که کسی نمی‌تواند او را مغلوب کند.
- واژه ذلت درست **مقابل عزت** است شکست‌پذیر و تسلیم بودن:
 - در مقابل **هوی و هوس** (درونی)
 - در مقابل **مستکبران و ظالمان** (بیرونی)

نص

آیات: **من کان یرید العزة فلله العزة جميعا**: سرچشمه عزت‌ها و قدرت‌ها خداست.

للذین احسنوا الحسنی و زیادة لا یرهق وجوههم قتر و لا ذلة

و الذین کسبوا السیئات جزاء سیئة بمثلها و ترهقهم ذلة

کد

راه‌های تقویت عزت:

(شت)

۱) شناخت ارزش خود و فروختن خویش به بهای اندک

ح: آیه: «مافرزدان آدم را کرامت بخشیدیم ... و بر بسیاری از مخلوقات برتری دادیم.»

ح: حدیث قدسی: «ای فرزند آدم این مخلوقات را برای تو آفریدم و تو را برای خودم.»

ح: حدیث امام علی (ع): «انته لیس لا نفسکم ثمن الا الجنة فلا تبیعوها الا بها»

۲) توجه به عظمت خداوند و تلاش برای بندگی او

ح: خداوند سرچشمه قدرت‌ها و عزت‌هاست. **من کان یرید العزة فلله العزة جميعا**

۱ | ح: امام علی (ع) در وصف انسان‌هایی که عزت خود را در بندگی خدا یافته‌اند: «وقتی که انسان به چنین شناخت و ایمانی رسید، به طور طبیعی

تسلیم خدا می‌شود، بندگی او را می‌پذیرد و در مقابل **غیر خدا** عزیز و تسلیم‌ناپذیر باقی می‌ماند.»

۲ | ح: حدیث امام علی: «خالق جهان در نظر آنان عظیم است (علت) در نتیجه **غیر خدا در چشم آنان کوچک** است. (معلول)»

۳ | ح: حدیث امام علی (ع): «بنده کسی مثل **خودت** نباش (معلول) زیرا خداوند تو را آزاد آفریده است. (علت)»

درس ۱۱ یازدهم: عزت نفس

مرغی محسنی کبیر

- ۱ پیامبر (ص) در محاصره طاق فرسای مشرکان مکه: «دست از راه حق بر نمیدارم - اگر خورشید را در دست راست ...»
- ۲ اسوه‌های عزت نفس در برابر ستمگران: امام حسین در محاصره یزیدیان: «مرگ با عزت از زندگی با ذلت برتر است.»
- ۳ حضرت زینب (س) در مقابل عبید الله بن زیاد حاکم کوفه فرمود: «در واقعه کربلا چیزی جز زیبایی ندیدم.»
- * ارتباط با آیه ﴿من كان يريد العزة فلله العزة جميعاً﴾

تمرین ایستادگی در برابر تمایلات ناپسند: پاسخ منفی دادن در برابر تمایلات گاه و بی‌گاه نفس

- بهترین زمان: دوره نوجوانی و جوانی:
- ۱) به گناه عادت نکرده
 - ۲) خواسته‌های نامشروع ریشه دار نشده
 - ۳) به تعبیر پیامبر (ص) چنین کسی به آسمان نزدیک‌تر است.
 - ۴) گرایش به خوبی‌ها در او قوی‌تر است.

ریشه عزت و ذلت: تمایلات: عالی و برتر (خود عالی) نفس لؤامه: مربوط به روح الهی و معنوی انسان مانند تمایل به آگاهی و عدالت ...

دانی و فروتر (خود دانی) نفس اماره: مربوط به بعد حیوانی و دنیای مانند تمایل به ثروت و شهرت ...

تمایلات دانی (حیوانی) در ذات خود بد نیستند اما نسبت به بعد معنوی و الهی بسیار ناچیز و پایین‌ترند.

سوال: چه موقع این تمایلات بد می‌شوند؟ آنگاه که انسان، این تمایلات را اصل و اساس زندگی قرار دهد و فقط در فکر رسیدن به آنها باشد و از تمایلات الهی خود غافل بماند (حد و مرز توجه به این تمایلات را خدا می‌داند) لذا خدا با احکامش چگونگی بهره‌مندی از این تمایلات را مشخص کرده است.

دو دعوت از درون: عقل و وجدان (نفس لؤامه) - تمایلات عالی.
هو و هوس (نفس اماره) - تمایلات دانی.

درس ۱۱ یازدهم: عزت نفس

- ☞ انسان ذلیل ابتدا در درون خود شکست خورده سپس مغلوب عوامل بیرونی می شود، مانند اکثر مجرمان.
- ☞ تسلیم و بندگی خداوند ← عزت نفس را به دنبال دارد.
- ☞ احساس حضور در پیشگاه خدا ← عزت نفس و دوری از گناه و توجه به خود عالی و نفس لوّامه را در پی دارد.
- ☞ غفلت از خدا ← ذلت نفس و افتادن در دام گناه و گرفتار شدن به خود دانی و نفس اماره به سوء را به دنبال دارد.
- ☞ عزت نفس ← حفظ پیمان با خدا و باقی ماندن بر عزم و تصمیم را به دنبال دارد.
- ☞ جوانی که عزت نفس دارد در برابر گناه و شهوت نمی شکند.
- ☞ انسان عزیز در برابر ظالم و ستمگر شکست ناپذیر و در برابر مردم متواضع و فروتن است.

ایستگاه آزمون:

- ۱- آیات و احادیث: الف) عبارت قرآنی «لا یرهق وجوههم قتر و لا ذلّة» نتیجه کدام عملکرد انسان است؟
 ۱- «و الذین کسبوا السّیئات»
 ۲- «للذّین احسنوا الحسنی»
 ب) آیه شریفه «من کان یرید العزّة فللّه العزّة جمیعاً» مؤید کدام یک از راه‌های تقویت عزت است؟
 ۱- شناخت ارزش خود و نفروختن خویش به بهای اندک
 ۲- در کلام امام علی (ع) که می‌فرماید: «فلا تبتغوها الاّ بها» منظور امام از بهای انسان چیست که نباید کمتر از آن فروخته شود؟
 ۳- صحیح / غلط: الف) تسلیم و بندگی خداوند، عزت نفس را به دنبال دارد.
 ب) تمایلات بعد حیوانی و پست، بر هستند و نسبت به بعد معنوی و الهی، بسیار ناچیز و پایین‌ترند.
 ۴- جای خالی: الف) انسان عزیز در برابر ظالم و مستکبر شکست‌ناپذیر و در برابر مردم است.
 ب) بهترین زمان برای پاسخ منفی دادن به تمایلات گاه و بی‌گاه است.
 ۵- اصطلاحات: عزت
- * ۵- پاسخ کوتاه: الف) چه زمانی تمایلات بعد حیوانی بد می‌شوند؟
 ب) حدیث علوی: «بنده کسی مثل خودت نباش زیرا خداوند تو را آزاد آفریده» درباره چیست؟
 ج) حضرت زینب (س) در برابر چه کسی فرمود: «در این واقعه جز زیبایی ندیدم.»

پاسخ:

- ۱- الف) گزینه ۲ ب) گزینه ۲ ج) امام علی (ع) می‌فرماید: «همانا بهایی برای انسان جز بهشت نیست.»
- ۲- الف) صحیح ب) غلط (تمایلات بعد حیوانی در ذات خود بد نیستند).
- ۳- الف) متواضع و فروتن ب) نوجوانی و جوانی
- ۴- عزت: به معنای نفوذناپذیری و تسلیم نبودن است وقتی می‌گویند خداوند عزیز است معنایش این است که کسی نمی‌تواند در اراده او نفوذ نماید و او را تسلیم کند.
- ۵- الف) آن‌گاه که انسان این تمایلات را اصل و اساس زندگی قرار دهد و فقط فکر رسیدن به آن‌ها باشد و از تمایلات عالی غافل بماند.
 ب) توجه به عظمت خداوند و تلاش برای بندگی او از راه‌های تقویت عزت نفس
 ج) عبیدالله بن زیاد، حاکم کوفه

درس ۱۲ یازدهم: پیوند مقدس

پیامبر (ص): «هیچ بنایی نزد خدا محبوب‌تر از ازدواج نیست.»
 خانواده مقدس‌ترین نهاد و بنای اجتماعی نزد خداست با ازدواج بوجود می‌آید و با آمدن فرزندان کامل می‌شود. ﴿بنین و حفدة﴾
آیه: ﴿و من آیاته ان خلق لکم من انفسکم ازواجاً لتسکنوا الیها جعل بینکم مودة و رحمة ان فی ذلک لآیات لقوم یتفکرون﴾ (ص ۱۱۳ دوازدهم)

انس با همسر
 رشد اخلاقی و معنوی

آیه: ﴿و اللّٰه جعل لکم من انفسکم ازواجاً و جعل لکم من ازواجکم بنین و حفدة و رزقکم من الطّیبات اقبال باطل یؤمنون و بنعمه اللّٰه هم یکفرون﴾

رشد و پرورش فرزندان

شخصیت انسانی زن و مرد یکسان است:
 کلمات «انس، انسان، بنی آدم و ناس» در قرآن کریم اختصاص به جنس خاصی ندارد.
 حقیقت انسان روح است که نه مذکر است نه مؤنث
 زنان و مردان به عنوان افراد نوع بشر، استعدادها و ویژگی‌های فطری یکسان و هدف مشترک دارند. (قرب الهی)

نقش‌های مکمل:
 زن و مرد به گونه‌ای آفریده شده‌اند که زوج یکدیگر باشند. در ویژگی‌های انسانی با هم مشترک هستند و هدف واحدی دارند.
 از جهت زن بودن و مرد بودن یعنی از نظر خصوصیات جسمی با هم متفاوت‌اند لذا به هم نیازمندند.
 به یکدیگر برتری ندارند زیرا برتری هر کس نزد خدا به تقواست و هر انسانی می‌تواند آن را در وجود خود پرورش دهد.
 تفاوت‌ها به جهت وظایف مختلفی است که خالق حکیم به عهده زن و شوهر نهاده است: توانایی عاطفی زن: محبت مادری
 قدرت جسمی مرد: نان‌آوری با کار کردن

هدفدار

انتخاب همسر و مسئولیت آینده:

رضایت کامل دختر و پسر برای ازدواج **ضروری** است اگر عقدی به زور باشد **باطل** است و **مشروعیت** ندارد. برای موفق شدن باید به شور و احساس جوانی تسلط کامل داشت و با چشم باز عمل کرد. علاقه و محبت به یک شخص چشم و گوش را می بندند و عقل را به حاشیه می راند. حدیث امام علی: «حِبِّ الشَّيْءِ يُعْمَى وَ يُصَمَّ.» مشورت با پدر و مادر به علت پختگی و تجربه آنان، **زیرا** می توانند عاقبت ازدواج را پیش بینی کنند.

معیارهای همسر شایسته (با ایمان بودن)

ویژگی های همسر مناسب	
اصالت خانوادگی	عاقل و فهیم بودن
اخلاق خوب و خوش رویی	کسب و کار حلال
پوشش مناسب اسلامی	سلامت جسمی و روانی
عدم ارتباط قبلی با جنس مخالف	قناعت در زندگی
صداقت با همسر	زیبایی و مورد پسند بودن
انجام عبادات، به خصوص نماز	داشتن دوستان درستکار و سالم

راه های شناخت همسر: تحقیق باید نتیجه بخش باشد.

معاشرت هایی که منشأ آن ها هوس های زودگذر است:

- نتیجه بخش نیست.
- آثار زیان بار دارد.
- خداوند اجازه نداده است.
- احساسات حاکم می شود و خود را بهتر از آنچه هستند نشان می دهند.
- سرانجام به سستی رابطه و جدایی می انجامد.

زمان ازدواج: نیازمند ۲ بلوغ است:

بلوغ جنسی (مقدم)

بلوغ عقلی (مؤخر)

- باید زندگی را بسیار جدی بگیرد.
- برای آینده برنامه‌ریزی کند.
- توجه به داشتن شغل و پیدا کردن کار
- فکر کردن درباره ویژگی‌های همسر
- تنظیم خرج و هزینه‌های خود
- دوری از بی‌برنامه بودن

ازدواج به موقع (علت):

- شادابی، سلامت جسمی و روحی
- احساس رضایت درونی
- کاهش فشار جنسی و سلامت اخلاقی جامعه

تأخیر در ازدواج (علت):

- افزایش فشارهای روحی
- روابط نامشروع
- آسیب‌های اجتماعی

نقوا

احادیث پیشوایان:

- پیامبر (ص): «کسی که ازدواج کند نصف دین خود را حفظ کرده پس باید برای نصف دیگر پروا داشته باشد.»
- پیامبر (ص): «فراهم آوردن امکان ازدواج برای دختران و پسران»:
 - ۱- اخلاقشان را نیکو کند.
 - ۲- رزق و روزی آنها توسعه یابد.
 - ۳- عفاف و غیرت آنان را زیاد گرداند.
- امام صادق (ع): «دو رکعت نماز شخص متأهل برتر از هفتاد رکعت نمازی است که شخص مجرد می‌خواند.»

که نتیجه شیوه ناصحیح به نیاز جنسی ← لذت آنی برخاسته از گناه ﴿وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ...﴾ پس از چندی روح و روان فرد را پژمرده و شخصیت او را می‌شکند ﴿ترهقههم ذلّة﴾ (ص ۱۳۹ یازدهم)

ایستگاه آزمون:

- ۱- آیات و احادیث: الف) آیه شریفه «و من آیاته ان خلق لکم من انفسکم ازواجاً لتسکنوا الیها ...» مؤید کدام یک از اهداف ازدواج است؟
ب) آیه شریفه «و اللّٰه جعل لکم من انفسکم ازواجاً و جعل بینهن منکم من ازواجکم ...» به کدام یک از اهداف ازدواج و تشکیل خانواده اشاره دارد؟
ج) در کلام امام صادق (ع) دو رکعت نماز شخص متأهل، برتر از چیست؟
- ۲- صحیح / غلط: الف) برتری هرکس نزد خداوند به تقواست و هر انسانی نمی‌تواند آن را در وجود خود پرورش دهد.
ب) طبق مقررات اسلامی، رضایت کامل دختر و پسر برای ازدواج ضروری است و اگر عقدی به زور انجام بگیرد باطل است.
- ۳- جای خالی: الف) تفاوت‌های میان زن و مرد به جهت وظایف مختلف مربوط به صفت است. خداوند می‌گردد.
ب) پس از تعیین هدف ازدواج، مطرح می‌شود.
- ۴- کشف ارتباط:

الف) پرورش مهر و عشق و همسر، فرزندان	۱- رشد و پرورش فرزندان
ب) آرامش روانی	۲- رشد اخلاقی و معنوی
ج) علاقه شدید به چیزی، آدم را کور و کر می‌کند.	۳- پاسخ به نیاز جنسی
	۴- انتخاب همسر و مسئولیت آینده

- ۵- پاسخ کوتاه: الف) در کلام قرآن چه زمانی خداوند به بهترین صورت زندگی دختران و پسران را سامان می‌دهد؟
ب) به چه علتی پیشوایان ما همواره دختران و پسران را به ازدواج تشویق و ترغیب کرده‌اند؟
ج) چه زمانی، انسان وارد مرحله مسئولیت‌پذیری می‌شود؟

پاسخ:

- ۱- الف) انس با همسر - رشد اخلاقی و معنوی ب) رشد و پرورش فرزندان ج) برتر از هفتاد رکعتی است که شخص مجزّد می‌خواند.
- ۲- الف) غلط (هر انسانی می‌تواند تقوا را در وجود خود پرورش دهد.) ب) صحیح
- ۳- الف) حکمت ب) انتخاب همسر
- ۴- الف - ۲ ب - ۳ ج - ۴
- ۵- الف) زمانی که دختران و پسران قبل از ازدواج حتماً عفاف پیشه کنند.
ب) تا فاصله میان بلوغ جنسی و عقلی با زمان ازدواج زیاد نشود و تشکیل خانواده به تأخیر نیفتد.
ج) با رسیدن به سن بلوغ و دوره جوانی

تدبر در آیات قرآن و حدیث		(آ)
۰/۵	آیه مبارکه « <u>افلا یتدبرون القرآن و لو کان من عند غیر الله لوجدوا فیہ اختلافاً کثیراً</u> » درباره کدام اعجاز قرآن است؟ پاسخ: اعجاز محتوایی قرآن، انسجام درونی در عین نزول تدریجی (ص ۴۰ و ۴۱ درس ۳)	۱
۰/۵	آیه شریفه «یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک من ربک...» با کدام حدیث مرتبط است؟ ۱- «أنت بمنزلة هارون من موسى...» ۲- «من كنت مولاه فهذا علی مولاه» پاسخ: با حدیث غدیر ارتباط دارد و بعد از نزول این آیه بیان شده است. فد؟	۲
۱	وعدۀ قرآنی « <u>لیستخلفنهم فی الارض کما استخلف الذین من قبلهم</u> » درباره چه کسانی است؟ پاسخ: وعده خداوند به مؤمنان و صالحان است «وعد الله الذین آمنوا منکم و عملوا الصالحات...» (ص ۱۱۴ درس ۹)	۳
۰/۵	آیه «و الله جعل لکم من انفسکم ازواجاً و جعل لکم من ازواجکم بنین و حفدة...» به کدام اهداف ازدواج اشاره دارد؟ پاسخ: رشد و پرورش فرزندان (ص ۱۴۹ درس ۱۲)	۴
۰/۵	حدیث نبوی «لا ضرر و لا ضرار فی الاسلام» درباره چه موضوعی است؟ پاسخ: وجود قوانین تنظیم کننده از ویژگی های پویایی و روزآمد بودن دین اسلام ضم نبوت	۵
درستی و نادرستی گزاره های زیر را با (ص / غ) مشخص کنید.		
۰/۵	تساوی زن و مرد در انسانیت در قرآن کریم مؤید «اعجاز محتوایی یعنی تأثیرناپذیری از عقاید دوران جاهلیت» است. پاسخ: صحیح (ص ۴۴ درس ۳)	۶
۰/۵	ما مسلمانان اکنون نماز و روزه و بسیاری دیگر از وظایف خود را که کلیات آن ها در قرآن کریم آمده است مطابق گفتار و رفتار پیامبر (ص) انجام می دهیم. پاسخ: صحیح (ص ۴۹ درس ۴)	۷
۰/۵	پس از سقوط بنی عباس، حکومت به دست بنی امیه افتاد و در ظلم و ستم به اهل بیت پیامبر (ص) از چیزی فروگذار نکردند. پاسخ: غلط (پس از سقوط بنی امیه، حکومت به دست بنی عباس افتاد نه بر عکس) (ص ۹۰ درس ۷)	۸
۰/۵	ابتدای ترین زمینه ازدواج، مودت و رحمت میان زن و مرد است. پاسخ: غلط (ابتدای ترین زمینه ازدواج، نیاز جنسی مرد و زن به یکدیگر است). (ص ۱۵۲ درس ۱۲)	۹
جای خالی عبارت های زیر را با کلمات مناسب تکمیل کنید.		
۰/۵	طبق نظریه کهکشانشان با سرعت فوق العاده ای در حال حرکت و فاصله گرفتن از یکدیگرند. پاسخ: انبساط جهان (ص ۴۲ درس ۳)	۱۰
۰/۵	بنی عباس قدرت را با نام از بنی امیه گرفته بودند و روش بنی امیه را ادامه دادند. پاسخ: اهل بیت (ص ۹۰ درس ۷)	۱۱
۰/۵	خداوند نعمت هدایت را با وجود تمام و کامل گردانیده و راه رسیدن به رستگاری را برای انسان ها هموار ساخته است. پاسخ: امامان (ص ۱۱۱ درس ۹)	۱۲
۰/۵	اگر ادامه نیابد و حکومت اسلامی تشکیل نشود، نمی توان احکام اجتماعی اسلام را به اجرا درآورد. پاسخ: ولایت ظاهری (ص ۱۲۵ درس ۱۰)	۱۳

ت		کشف ارتباط :
۱۴	۲	<p>هر یک از عبارت‌های ستون سمت راست با کدام یک از عبارت‌های ستون سمت چپ ارتباط دارد؟</p> <p>(<u>بند برادر اصفی اصفی</u>)</p> <p>۱- دلسوزی در هدایت مردم ۲- محبت و مدارا با مردم ۳- تلاش برای برقراری عدالت ۴- مبارزه با فقر و محرومیت ۵- سخت‌کوشی در مسیر عبودیت</p> <p>پاسخ:</p> <p>آ ← ۲ (ص ۷۷ درس ۶) ب ← ۱ (ص ۷۷ درس ۶) پ ← ۳ (ص ۷۶ درس ۶) ت ← ۴ (ص ۷۸ درس ۶)</p>
ث		کوتاه پاسخ:
۱۵	۰/۵	<p>این سؤال که «زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟» به کدام نیاز برتر اشاره دارد؟</p> <p>پاسخ: درک آینده خویش ✓ <u>مرحمت الهی (بنی)</u></p>
۱۶	۰/۵	<p>اگر پیامبری در تعلیم و تبیین دین و وحی الهی معصوم نباشد چه پیامدی به دنبال خواهد داشت؟</p> <p>پاسخ: امکان انحراف در تعالیم الهی پیدا می‌شود و اعتماد مردم به دین از بین می‌رود.</p>
۱۷	۰/۵	<p>فایده مخفی نگه داشتن ارتباط امامان با شیعیان خود به شیوه تقیه چه بود؟</p> <p>پاسخ: نمی‌گذاشتند حاکمان بنی‌امیه و بنی‌عباس، یاران صمیمی و قابل اعتماد و فداکار را شناسایی کنند و به شهادت برسانند.</p>
۱۸	۰/۵	<p>به تعبیر پیامبر اکرم (ص) چه کسی به آسمان نزدیک‌تر است؟</p> <p>پاسخ: <u>نوجوانان و جوانان</u></p>
ج		تعریف اصطلاحات :
۱۹	۱	<p>فطرت:</p> <p>پاسخ: فطرت به معنای نوع خاص آفرینش است وقتی از فطرت سخن می‌گوییم، منظور آفرینش خاص انسان و ویژگی‌هایی است که خداوند در اصل آفرینش وی قرار داده است و انسان‌ها با این ویژگی‌های خاص شناخته می‌شود.</p> <p>(ص ۲۴ درس ۲)</p>
۲۰	۱	<p>انسان ذلیل:</p> <p>پاسخ: انسان ذلیل کسی است که در برابر مستکبران و زورگویان تن به خواری می‌دهد و هر فرمانی را می‌پذیرد، همچنین تسلیم هوی و هوس خویش می‌شود و هر کاری را که موافق هوی و هوس او باشد انجام می‌دهد، هر چند که آن کار روحش را به گناه آلوده کند.</p> <p>(ص ۱۳۹ درس ۱۱)</p>
چ		انتخاب گزینه مناسب
۲۱	۰/۵	<p>منظور از اولی‌الامر در آیه «یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم» چه کسانی هستند؟</p> <p>۱- اهل بیت (ع) ۲- امامان (ع)</p> <p>پاسخ: گزینه ۲</p>
۲۲	۰/۵	<p>آیه شریفه «لعلک باخع نفسک ألا یكونوا مؤمنین» ناظر بر کدام ویژگی رهبری پیامبر (ص) است؟</p> <p>۱- محبت و مدارا با مردم ۲- دلسوزی در هدایت مردم</p> <p>پاسخ: گزینه ۲</p>

۰/۵	۲۳	کدام یک از وظایف مردم در قبال رهبر است؟ ۱- حفظ استقلال کشور (رهبر) پاسخ: گزینه ۲ ۲- وحدت و همبستگی اجتماعی ۳- تلاش برای اجرای احکام (رهبر) (ص ۱۳۰ درس ۱۰)
۰/۵	۲۴	قرآن کریم بیش از ۹۵ بار را به صفت عزت توصیف کرده است؟ ۱- پیامبر (ص) پاسخ: گزینه ۳ ۲- معصومین (ع) ۳- خداوند (ص ۱۳۸ درس ۱۱)
ج) به هر یک از پرسش‌های زیر، پاسخ کامل و تشریحی دهید.		
۱/۵	۲۵	وقتی می‌گوییم محتوای اصلی دعوت همه پیامبران یکسان است به چه معناست؟ توضیح دهید. پاسخ: همه پیامبران مردم را به اندیشه در خود و جهان هستی دعوت کرده‌اند تا به ایمان قلبی برسند و در عرصه عمل نیز از انسان می‌خواهند با ایمانی که کسب کرده است تلاش در انجام واجبات و ترک حرام‌ها و کسب فضایل اخلاقی و دوری از رذائل اخلاقی داشته باشند و جامعه‌ای دینی بر اساس عدالت بنا کنند. به همین دلیل، محتوای اصلی دعوت پیامبران، یکسان بوده است و در واقع همه آن‌ها یک دین آورده‌اند با این وجود تعالیم انبیا در برخی احکام فرعی، متناسب با زمان و سطح آگاهی مردم و نیازهای هر دوره تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند. (ص ۲۴ و ۲۵ درس ۲)
۱/۵	۲۶	دو مورد از اقدامات برای حفظ وحدت مسلمانان را بنویسید. پاسخ: ۱- از اهانت و توهین به مقدسات سایر مسلمانان خودداری کنیم. برای این منظور شایسته است اعتقادات خود را با دانش و استدلال، ارتقا ببخشیم تا بتوانیم با دیگر مسلمانان بر اساس معرفت و استدلال سخن بگوییم و اعتقادات خود را به نحو صحیح و بدون دعوا و ناسزاگویی بیان کنیم. ۲- از مظلومان در تمام نقاط جهان با روش‌های درست دفاع کنیم و برای رهایی آنان از ظلم بکوشیم ۳- کسانی را که به ظاهر خود را مسلمان می‌نامند ولی با دشمنان اسلام دوستی می‌ورزند بشناسیم و فریب برنامه‌های آنان را نخوریم. (ص ۵۷ درس ۴)
۱/۵	۲۷	فواید اعتقاد به زنده بودن حضرت مهدی (ع) و حضور ایشان در جامعه را بنویسید. پاسخ: اول اینکه پیروان آن حضرت، از یک سو، امام خود را حاضر و ناظر بر خود می‌یابند و از سوی دیگر، آنان می‌توانند خواسته‌های خود را با امام خود همانند دوستی صمیمی در میان بگذارند و برای به دست آوردن رضایت ایشان تلاش کنند. دوم اینکه، جامعه به صورت‌های گوناگون از هدایت‌های امام و ولایت معنوی ایشان برخوردار می‌گردد. (ص ۱۱۶ درس ۹)
۱/۵	۲۸	از اهداف ازدواج «نس با همسر» را توضیح دهید. پاسخ: هر یک از زن و مرد، علاوه بر نیاز جنسی، نیازمند به زندگی با دیگری هستند و این نیاز پس از بلوغ آشکار می‌شود، این نیاز به گونه‌ای است که اگر فردی از راه‌های نامشروع نیاز جنسی خود را برطرف کند اما بدون همسر زندگی کند باز هم یک بی‌قراری و ناآرامی او را آزار می‌دهد که فقط با بودن در کنار همسر برطرف می‌شود. (ص ۱۵۳ درس ۱۲)

تدبر در آیات قرآن و حدیث		(آ)
۰/۵	با توجه به آیات قرآن کریم کسی دینی غیر اسلام بپذیرد دارای کدام ویژگی‌ها خواهد بود؟ پاسخ: در آخرت از زیانکاران خواهد بود «و هو فی الآخرة من الخاسرین» (ص ۳۱ درس ۲)	۱
۰/۵	در بیان قرآن کریم کسانی که شامل عبارت «اولئک هم خیر البریة» هستند دارای کدام ویژگی‌ها می‌باشند؟ پاسخ: منظور از خیر البریه، امام علی و پیروانش می‌باشد که دارای ویژگی ایمان و عمل صالح هستند «ان الذین آمنوا و عملوا الصالحات اولئک هم خیر البریة» (ص ۸۰ درس ۶) ۱۴- ۱۱۴	۲
۱	با توجه به آیه شریفه «ذلک بان الله لم یک مغیراً نعمه انعمها علی قوم حتی یتغیروا ما بانفسهم...» اگر مردم نعمتی را که خدا به آن‌ها داده است درست استفاده نکنند چه سرنوشتی خواهند داشت؟ پاسخ: خداوند آن نعمت را از آن‌ها می‌گیرد. (ص ۱۱۲ درس ۹)	۳
۰/۵	با توجه به آیه شریفه «و من آیاته ان خلق لکم من انفسکم ازواجاً و جعل بینکم مودة و رحمة...» خداوند چه چیزهایی را به عنوان آیات و نشانه‌های خود معرفی کرده است؟ پاسخ: آفرینش همسرانی از جنس خود انسان و ایجاد مودت و رحمت بین همسران (ص ۱۴۹ درس ۱۲)	۴
۰/۵	حدیث شریف ثقلین را تکمیل کنید: «انی تارک فیکم الثقلین و عترتی اهل بیتی ما ان تمسکتکم بهما ابدأ و انهما لن یفترقا». پاسخ: کتاب الله - لن تضلوا (ص ۶۷ درس ۶)	۵
ب) درستی و نادرستی گزاره‌های زیر را با (ص / غ) مشخص کنید.		
۰/۵	اگر کسی به آخرین پیامبر الهی ایمان بیاورد در واقع به تمام پیامبران سابق نیز ایمان آورده است. پاسخ: صحیح ✓ (ص ۳۱ درس ۲)	۶
۰/۵	حدیث جابر در مقام توضیح و تفسیر آیه ولایت، بیان شده است. پاسخ: غلط (در مقام توضیح و تفسیر آیه اطاعت است: «یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله...») (ص ۶۶ درس ۵)	۷
۰/۵	امامان (ع) اگر حاکمی غاصب خلافت، در موردی بر طبق دستور اسلام عمل می‌کرد آن مورد را تأیید می‌کردند. پاسخ: صحیح (ص ۱۰۳ درس ۸)	۸
۰/۵	دعوت عقل و وجدان یا همان نفس لوآمه از ما می‌خواهد در حد نیاز به تمایلات فروتر پاسخ دهیم. پاسخ: صحیح (ص ۱۴۳ درس ۱۱)	۹
پ) جای خالی عبارتهای زیر را با کلمات مناسب تکمیل کنید .		
۰/۵	خداوند حرکت آرام و هموار زمین را به تشبیه می‌کند که سوار خود را نمی‌آزارد. پاسخ: ذلول درفعات عمری بایف (ص ۳ درس ۳)	۱۰
۰/۵	معاویه در سال هجری با بهره‌گیری از ضعف یاران امام (ع) حکومت مسلمانان را به دست گرفت. پاسخ: چهل - حسن (ص ۸۹ درس ۷)	۱۱
۰/۵	امامت حضرت مهدی (عج) در عصر غیبت به صورت است. پاسخ: ولایت معنوی (ص ۱۱۳ درس ۹)	۱۲
۰/۵	اگر ادامه نیابد، یعنی متخصصی نباشد که احکام دین را بداند مردم با وظایف خود آشنا نمی‌شوند. پاسخ: مرجعیت دینی (ص ۱۲۵ درس ۱۰)	۱۳

کشف ارتباط :		(ت)
۱۴	هر یک از عبارتهای ستون سمت راست با کدام یک از عبارتهای ستون سمت چپ ارتباط دارد؟ (بک مورد اضافی) ۲ ۱- حدیث جابر (آ) آخرین سال زندگی پیامبر (ص) ۲- آیه انذار (ب) نام یکایک ائمه (ع) ذکر شده است. ۳- آیه ولایت (پ) حدیث مکرر از جمله روزهای آخر عمر پیامبر (ص) ۴- حدیث غدیر (ت) دعوت چهل نفر از بزرگان بنی هاشم ۵- حدیث ثقلین	پاسخ: آ ← ۴ (ص ۶۸ و ۶۹ درس ۵) ب ← ۱ (ص ۶۶ درس ۵) پ ← ۵ (ص ۶۷ درس ۵) ت ← ۲ (ص ۶۴ درس ۵)
کوتاه پاسخ:		(ث)
۱۵	اگر انسان هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، چه پیامدی خواهد داشت؟ پاسخ: عمر خود را از دست داده است. (ص ۱۳ درس ۱)	۰/۵
۱۶	پیامبر (ص) علل سقوط اقوام و ملل پیشین را چه چیزی بیان کرده اند؟ پاسخ: روا داشتن تبعیض در اجرای عدالت *	۰/۵
۱۷	نامه‌ای که امام زمان (ع) به شیخ مفید از علمای بزرگ اسلام می‌نویسد و می‌فرماید: «ما از اخبار و احوال شما آگاهیم و هیچ چیز از اوضاع شما بر ما پوشیده و مخفی نیست.» به چه موضوعی اشاره دارد؟ پاسخ: ولایت معنوی	۰/۵
۱۸	امیرالمؤمنین (ع) در وصف انسان‌هایی که عزت خود را در بندگی خدا یافته‌اند چه می‌فرماید؟ پاسخ: «خالق جهان در نظر آنان بزرگ است، از این جهت، غیر خدا در نظرشان کوچک است.» عزت‌نفس	۰/۵
تعریف اصطلاحات :		(ج)
۱۹	طاغوت: پاسخ: کسانی که به مردم فرمان می‌دهند و قانون‌گذاری می‌کنند، درحالی‌که فرمان و قانونشان نشئت گرفته از فرمان الهی نیست «طاغوت» نامیده می‌شود. (ص ۵۱ درس ۴)	۱
۲۰	اولی الامر: پاسخ: اولی الامر همان جانشینان و امامان بعد از پیامبر هستند.	۱
انتخاب گزینه مناسب		(چ)
۲۱	رسول خدا (ص) جهت آماده کردن مردم برای دریافت پیام بزرگ الهی: «من کنت مولاه فهذا علی مولاه» کدام سؤال را از مردم پرسید؟ ۱- آیا کسی هست که مرا در ترویج و تبلیغ اسلام یاری کند؟ ۲- ای مردم، چه کسی به مؤمنان از خودشان سزاوارتر است؟ پاسخ: گزینه ۲	۰/۵
۲۲	امام علی (ع) چه چیزی را موجب سوار شدن بنی‌امیه بر تخت سلطنت برمی‌شمارد؟ ۱- اختلاف و تفرقه میان مسلمانان ۲- فرمانبری اهل باطل از زمامدارشان پاسخ: گزینه ۱	۰/۵

۰/۵	۲۳	کدام یک از شرایط ولی فقیه به حساب نمی آید؟ ۱- زمان شناس بودن ✓ ۲- مدیر و مدبر بودن ✓ ۳- اعلم بودن ✓	پاسخ: گزینه ۳ (ص ۱۲۸ درس ۱۰)
۰/۵	۲۴	کدام یک از راه‌های تقویت عزت نمی باشد؟ ۱- شناخت ارزش خود ۲- توجه به عظمت خداوند ۳- هماهنگی میان خود عالی و خود دانی ✓	پاسخ: گزینه ۳ (ص ۱۴۰ درس ۱۱)
ح) به هر یک از پرسش‌های زیر، پاسخ کامل و تشریحی بدهید.			
۱/۵	۲۵	از عوامل پویایی و روزآمد بودن دین اسلام، «وجود قوانین تنظیم‌کننده» را توضیح دهید. پاسخ: در اسلام، دسته‌ای از قواعد و قوانین وجود دارد که به مقررات اسلامی خاصیت انطباق و تحرک داده است، این قواعد بر همه احکام و مقررات اسلامی تسلط دارند و مانند بازرسان عالی، احکام و مقررات را تحت نظر قرار می‌دهند و کنترل می‌کنند به طور مثال پیامبر اکرم می‌فرماید: «لا ضرر و لا ضرار فی الاسلام» که این سخن به صورت یک قاعده درآمد و بسیاری از مقررات اسلامی را کنترل می‌کند مثل روزه ماه رمضان که واجب است ولی اگر ضرر داشته باشد حرام است.	
۱/۵	۲۶	از دلایل ضرورت تشکیل حکومت اسلامی، ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام را توضیح دهید. پاسخ: اسلام یک دین کاملاً اجتماعی است یعنی علاوه بر توجه به فرد، به زندگی اجتماعی نیز توجه کامل دارد تا آن‌جا که مقدر بوده، به برخی احکام فردی، همچون عبادت نیز جنبه اجتماعی داده است مثلاً نماز جماعت از نماز فردی ثوابش بیشتر است، اصولاً یکی از اهداف ارسال پیامبران آن بود که مردم، جامعه‌ای بر پایه عدل بنا کنند و روابط مردمی و زندگی اجتماعی خود را بر اساس قوانین عادلانه بنا کنند، این هدف بزرگ بدون وجود یک نظام حکومتی سالم، میسر نیست.	
۱/۵	۲۷	امامان بزرگوار از چند جهت با حاکمان زمان خود مبارزه می‌کردند؟ پاسخ: از دو جهت: اول آن که رهبری و اداره جامعه از جانب خدا با آنان سپرده شده و لازم بود برای انجام دادن این وظیفه به پا خیزند و در صورت وجود شرایط و امکانات، حاکمان غاصب را برکنار کنند تا تشکیل حکومتی بر مبنای اسلام راستین، قوانین دین را به اجرا درآورند و عدالت را برقرار سازند. دوم: آن که این حاکمان غاصب، قوانین اسلام را زیر پا می‌گذاشتند و به مردم ستم می‌کردند، امامان نیز وظیفه داشتند که بر اساس اصل امر به معروف و نهی از منکر با آنان مقابله کنند و مانع زیر پا گذاشتن قوانین اسلام شوند و از حقوق مردم دفاع نمایند.	
۱/۵	۲۸	از اهداف ازدواج «رشد و پرورش فرزندان» را توضیح دهید. پاسخ: خانواده بستر رشد و بالندگی فرزندان است و هیچ نهادی نمی‌تواند جایگزین آن شود، فرزند، ثمره پیوند زن و مرد و تحکیم‌بخش وحدت روحی آن‌ها است، آنان دوام وجود خود را در فرزند می‌بینند و از رشد و بالندگی او لذت می‌برند کدام افتخار بالاتر از آن که خداوند تربیت و پرورش چند تن از بندگانش را به پدر و مادر سپرده و احترام و اطاعت از والدین را هم ردیف طاعت و عبادت خود قرار داده است.	
۲۰		موفق باشید.	

